

№ 11 კვირეული ჟურნალი 1911 წ. 20 თებერ. № 11

შ ი ნ ა ა რ ხ ი :

1. ა) მოწინავე
ბ) მოწინავე
2. და შეეწინდა
3. ლიტერატურული შენიშვნები
4. ჩემი სიმღერა
5. ფიქრები და შენიშვნები
6. წინასწარმეტყველი
7. გმირთა საფლავებთან
8. * *
9. თეატრი და ხელოვნება
10. ბინძური ქოჩორა
11. გურული სცენები

- დ. კასრაძე.
- იპ. ვართაგავა.
- ტ. ტაბიძე.
- W.
- ს. კლდიაშვილი.
- ი. მკედლიშვილი.
- ახოსპირელი.
- კ...
- ას. პრ — ფია.
- ას. პრ — ფია.

დამატება — „როსტომიანი“ ი. აბულაძის რედაქტორობით. 1—14 კვ.

1861 II 1911

ბატონი და ყმა. (ილა ჭეჭეჭის გავა დახადან) ნახატი ო. შჩერბატუკის.

№ 11 კვირეული ჟურნალი 1911 წ. 20 თებერ. № 11

აგენტურა ძვირი ჯდება, გთხოვთ ჟურნალი წლიურათ (5 მან. შეიძლება ათ-ათ შაურობათ შემოტანა) გამოიწეროთ. თუ ჟურნალი რაიმე მიზეზის გამო დაიკეტა, ხვედრი შუალი ხელის მომწერთ უსათუოდ უკანვე დაუბრუნდებათ.

რედაქცია აცხადებს, ვინც ხვედრ ფულს არ შემოიტანს, ჟურნალი აღარ გაეგზავნება.

ტფილისი, 20 თებერვალი.

ქართული სცენა სეზონის შემდეგ. დღეს უკანასკნელი წარწოდგენაა ქართული დრამ. საზოგად დასისა.

ხვალიდან იწყება დიდი მარხვა და მასთან ვნების გრძელი დღენიც ქართველ მსახიობთათვის.

აგერ ვაჟ წელიწადია რაც ქართული სამუდამო სცენა დაარსდა და რაც ქართულა დასი მუშაობს და ვერ იქმნა! — მისი ეკონომიური ბედ-იღბალი ვერ ჩადება თავის მართებულს კალაპოტში.

ტფილისისა და ქუთაისის დასი, რომელშიაც ორმოცდა ათ კაცზე მეტი იქნება და რომელშიაც ბევრი ხანში შესული და გაქალარავებულიც ურევია, ამ-

დენი ხალხი, სექტემბრის დამლევამდე ღვთის ანაბარად უნდა დარჩეს.

ჩვენი დასი მხოლოდ მას თვემუშაობს წელიწადში, ხოლო დანარჩენი დრო გულხელ დაკრებილი ზის მეორე სეზონის დაწყებამდე.

მართალია, თითო-ორჯოც მსახიობნი ეწვევიან ხოლმე ჩვენს ზოგიერთ დაბა ქალაქებს, მაგრამ ეს «ტურნე», ზოგიერთი შემთხვევის გარდა, ისე უსისტემო და უფერულია და ხელოვნების მხრივ ისე უშნო, რომ ჩვენ მსახიობთა ამ გვარ მოღვაწეობაზე აოც კი ღირს ლაპარაკი.

გამგეობა დიდის მარხვიდან ანტრეპრიზას თავს ანებებს ხოლმე, ხოლო თვითონ მსახიობნი ამხანაგურ ჯგუფებად იყოფე-

ბიან და დაქუცმაცებული ძალა საზოგადოებას ვერ იზიდავს.

ამ რიგად ქართული დრამა ფაქტიურად სეზონის შემდეგ ღვთის ანაბარად არის დარჩენილი და მახედ არც არავინ სწუხს, არც არავინ ზრუნავს.

განა დრო არ არის ამ სივალახესრამე ეშველოს? დრო არ არის განა რაიმე ღონე იღონოს იმ დაწესებულებამ, რომელიც განაგებს ქართული თეატრის ბედობას? ჰაი ჰაი რომ დროა.

ჩვენ სწორედ ახალი გამგეობისაგან მოველოდით, რომ ამ საჭირ-ბოროტო კითხვის გამოსარკვევად შესაფერ ფხას და უნარს გამოიჩინდა, რადგან აწინდელ გამგეობას მაგისათვის დროც და გარემოებაც საკმაოდ ხელს უწყობდა.

თეატრი გამგეობას სამის წლით აქვს აღებული და მაშასადამე ადვილად შეეძლო დასი მთელი წლობით თუ არა რვა-ცხრა თვე ემუშავებინა, რა თქმა უნდა, უფრო შეღავათიანის პირობებით, ვიდრე სეზონში ამუშავებდა.

ქუთაისის ქართ. დრამ. საზოგადოების გამგეობა, როგორც გაზეთებმა გადმოგვცეს, უკვე შესდგომია ამ აზრის განხორციელებას და დიდი მარხვიდან დასი იმუშავებს მაისის დამლევამდე, ხოლო ორი თვე შეისვენებს და აგვისტოდან შეუდგება მზადებას შემდეგი სეზონისათვის. რა თქმა უნდა, ასეთ პირობებში დასი უფრო მეტს აღლოს გამოიჩინს მეცადინეობისას და უფრო გულდადებით და ხალისიანად იმუშავებს.

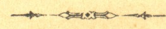
ამ ჟამად ჩვენს გამგეობას წლიურ ჯამაგირზე აყვანილი ჰყავს ერთი ჩვენი დამსახურებულა და ნიჭიერი მსახიობი ვ. აბაძე, რომელიც შედარებით მცირე ჯამაგირს ღებულობს, სამაგიეროდ ეს ჯამაგირი მთელი წლის განმავლობაში ეძლევა.

გამგეობას შეეძლო ასევე შეეპირებინა სხვა საჭირო მსახიობნიც და მაშინ ნებაუნებლირად ამუშავებდა მათმთელის წლის განმავლობაში და თუ არასფერს მოიგებ-

და ყოველ შემთხვევაში არც არასფერს წააგებდა, ხოლო მსახიობთა წილით მაინც უზრუნველს ჰყოფდა.

თუ გამგეობა თეატრის ადმინისტრაციას—სცენის მუშებზე, კაპელდინერებზე, სტოროელებზე, რეკვიზიტორ-ბუტაფორზე, გარდერობისა და ელექტრონზე მომუშავეებზე, ზედა ჰხედველებზე წელიწადში ათას თუმანზე მეტს ხარჯს ეწევა, განა უფრო უპრიანი, ნაყოფიერი და სამართლიანი არ იქნებოდა, რომ ნახევარ ფასზე დასიც ემუშავებინა წლიდან წლობამდე და ხშირი იაფ ფასიანი წარმოდგენები ემართა?

შემოსავალს ხომ წარმოდგენები იძლევა და დღემდისინ გამგეობის უმთავრესი ქონებრივი წყარო მხოლოდ წარმოდგენების შემოსავალი იყო და არის.

საჭიროა ქართული თეატრის და სცენის მოღვაწეთა საერთო კრება.

ქართული თეატრისა და სცენის საქმე დღითი დღე ფართოვდება, დღითი დღე რთულდება, დღითი დღე ახალს კითხვებს აყენებს საზოგადოების გადასაწყვეტად.

აგერ უკვე ორი წელიწადია, რომ ჩვენს მოწინავე საზოგადოებისა და მწერლობაში სურვილი დაიბადა, რომ მოწვეულ იქნას ქართულ თეატრისა და სცენის მოღვაწეთა საერთო კრება.

ამ კრებას მრავალი საგულისხმიერო საგნები ექნება განსახილველი, მრავალი საჭირ-ბოროტო კითხვები ექნება გადასაწყვეტი, მრავალი პრინციპიალური და კერძო დებულება ექნება გამოსარკვევი...

ამ ორი წლის წინედ ჩვენს მწერლობაში ბევრი ლაპარაკი იყო იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა გამობრუნდეს ქართული სცენა, თუ რა გზას უნდა დაადგეს ჩვენი უფერული ხელოვნება, რომ შესაფერი ადგილი დაიჭიროს ჩვენს კულტურულ წინმსვლელობაში.

მართალია, წელს ბევრს ლაპარაკობდენ და სწერდენ ჩვენის თეატრისა და სცენის

ვითომდა განახლებასა და აღორძინებაზე, მაგრამ, როგორც ყოველი ჩვენებური ლაპარაკი და წერა, იგი ან ცალმხრივი იყო ან ძალზე აღტაცებული და სინამდვილის ნიადაგს მოშორებული.

დრამატული საზოგადოების გამგეობანი, წარმოდგენების მართველი წრეები და ჯგუფები ამ ბოლოს დროს შესამჩნევად გამრავლდნენ და ყოველი მათგანი თავის ვიწრო ინტერესებისა და კეთილდღეობის სფერაში მუშაობს. არ არის მათ შორის საერთო იდეა, საერთოდ შემუშავებული გეგმა და მობილიზაცია.

ქართული სასცენო ხელოვნების სარბიელო მეტად ვიწროდ არის შემოფარგული; არ არის რაიონები წარმოდგენების ხელოვნების ფრთების გასაშლელად. მთავარი ადგილები—ტფილისის და ქუთაისის სცენები თავიანთ საკუთარ წვენსა და

ოფლში იხრაკებიან უნაყოფოდ. ზარალი და დეფიციტები, ნაკლი თუ ღირსება ორთავე სცენებს უხადოდა. ლავთ და ყველა ამ კითხვათა და სხვა მრავალ საგულისხმიერო საგნების გამოსაკვლევად და გასათვალისწინებლად აუცილებლად საჭიროა საერთო კრების მოწვევა.

ინიციატივა ამ კრების მოწვევისა უსათუოდ თავს უნდა ადვას ტფილისის ქართულ დრამატულ საზოგადოების გამგეობამ და ეს კრება უსიკვდილოდ ამ დიდ მარხვაში უნდა მოხდეს, როდესაც დროც და გარემოებაც ყველას ხელს უწყობს ამ კრებაზე თავის მოსაყრელად.

ახალი გამგეობა იმედია ამ საქმეს დროზე უპატრონებს და დიდის ხნით მომწიფებულ სურვილს საზოგადოებისას დროზე განახორციელებს.

და ვეეზინდა...

Пусть жертвенникъ разбитъ
Огонь еще пылаеть;
Пусть роза сорвана—
Она еще цвѣтетъ!—
ნადსონი.

დ. კასრაძე.

(ქართულად).

... და ყოველისფერი სამეჯლისოდ ემზადებოდა. ცის კაბადონზე ამოცურებული მნათობი ოქროს სხივების სამოსელით მოკაზმულიყო). ფიქალი მკერდი ლალსიოსათვის გადაეშალა და არშიყოებით დამთვრალი, გულში ჰხარობდა ნეტარებით იღიმებოდა. დაბლა კი უეცრივი ყიჟინი შეიქმნა. თითქოს ბუნება მკვდრით ალზდგა, სახეიმოდ ფრთები გაშალა და „მრავალ-ჟამიერი“ ციური ჰანგით შეჰლიღინა სხივმგენ დედოფალს. ფრინველებიც გუნდ-გუნდად იშლებოდნენ, ჟღერტულ-ჟღერილით ჰიმნს ართავდნენ და, დედამიწა რომ არა ჰყოფნიდათ, ცისკენ იწევდნენ სანაგარდოდ. ყვავილები კი

გულის ფანცქალით განაბულიყვნენ, სმენად გარდაქეულიყვნენ და მეტყველება დადუმებულნი, გულიდან ამონაკმევ სურნელოვნებას გუნდრუკის ნაცვლად სწირავდნენ თავის მასიცოცხლებელ მსოფლიოს თვალს.

— წმიდაო, წმიდაო, წმიდაო!.. — გაისმა ხმა. ირგვლივ მიდამომ ყური სცქვიტა, თითქოს ეუცხოვა, რომ ჰარმონიის ნაზი ხლართი შესწყვიტა ამ ხმამ.

— უფალო საბაო!.. — განაგრძობდა იგივე ხმა.

— ვინ უნდა იყოს? — განცვიფრებით იკითხა იამ.

— აბა რა ვიცი, — უპასუხა იმაზე არა

ნაკლებ განცვიფრებულმა სამურად აყლორტილ ზამბახმა. მაგრამ მათ განცვიფრებას მალე მოეღო ბოლო. უეცრივ ოქროს ფრად შედებულ მდინარის ზვირთებზე გამოჩნდა ნავი, რომელსაც რამდენიმე ქალწული მოაცურებდა. მათ უხაროდათ, რომ ახალი დობილი შეიძინეს. ის კი, ის იჯდა მათ შუა და კურცხალ ცრემლებს მღულარედ მოაფრქვევდა ვაშლნაბრაწ ლაწვებს.

მას არ ესმოდა დობილთა ალტაცებული გალობა, არც ბუნების მეჯლისი. იგი შორს სივრცეს გაჰყურებდა, მთლად ჩაკარგულიყო შავ ფიქრებში და ერთ წერტილს შესციალებდა შუქურივით. ეს იყო მისი საყვარელი ის, ვინც რომ დასტოვა იქ, ნაპირებზე. მისი ტოლები კი ათასში ერთხელ თუ შესწყვეტდნ საღრმითო გალობას, ესეც იმიტომ, რომ თავიანთ ახალი დობილი გაემხნევებიათ და დაერწმუნებიათ, რომ ხორციელი ქვეყანა სულთან შედარებით სრულიად არასფერს წარმოადგენს და რომ მაცხოვართან შეწინდება უაღრესია ყოველ-ნაირ ქორწინებაზე. მაგრამ ქალწული მაინც სტიროდა, ცრემლებს აფრქვევდა და თავის დობილთ ეს უკანასკნელი ნუგეშიც ვერ ამხნევებდა.

აი, ნავმა შემოჰკრა ჩანჩქარს ცხვირი ზედ მოსახვევთან. ფერდობის კალთა რკალსავით გზას უზღუდავდა მდინარეს და ესეც, გაცოფებული, რომ ეს ზღუდე გადაენგრია, ვეფხის ნახტომით ასკდებოდა და, შადრევანსავით შეშრიალებული, დაფქულ მარგალიტსავით იბნეოდა ჰაერში და ახალ ზვირთებში გადახალისებულ სხვა გზას ეძებდა გასასვლელად. ქალწულთა მარჯვე ნიჩბის მოსმამ შეტორტმანებული ნავი კვალად დონეზე დააყენა და შემდეგ იმავ გალობით განაგრძეს ზევით.

მთელმა გრეხილმა თითქოს რომ ფარდა ჩამოუშვა მის თვალების წინ. ქალი შეტოკდა. ამოდ შეეცადა ძველი კიდურისთვის მოეწლო თვალი, ამოდ ეძებდა საყვარელ მას, ვისი აჩრდილიც თან მოს-

დევდა ვით მანე სული. ეხლა კი იჯდა ნო დაშორება, გულის ტკივილი. ირგვლივ ნაპირზე ველურად გაშვებული ნებაც თითქოს მაცდურის სანახაობით ჯადოქრობდა: პირ-გაპობილი ასკილის ვარდები თუ თავმომწონედ სადღესასწაულოდ დართული ყვავილები მტყვევნილი სახით ხელს უქნევდნ და ნაპირზე იწვევდნ საცეკვაოდ.

— სად მისდევ მაგათ, ჩვენსკენ, ჩვენსკენ... ვერა ჰხედავ, კეკლუცი მაისი მოსვენებას აღარ იძლევა, გაფიცებული ტუჩებით პირს გვიკოცნის, ვნების აღს გვიქრობს..

არ შიყმა ნიავმაც ამ დროს განგებ გაითამაშა და ფოთოლი ფოთოლს კოცნის ტყლაშუნით შეაწება, შემდეგ გიჟმაყურად დაიქურაგა, ფრთა ფრთას შემოჰკრა, ლაყვარდ ზვირთებს შეაცქრიალდა, მათი წინწყლებით შეიგრილა გახურებული გული და ნეტარებით დამთვრალმა ისლოვან ნაპირებში მოიკალათა, საიდანაც ოდნავ მიმტენარებულის ხმით ძლივ ძლიობით წაიჩურჩულა:

— ახ, რა კარგია ქორწინება, კოცნა, მეჯლისი!..

გრეხილის კალთებზე ზურმუხტოვან მოლს ცხვარს მატყლსავით შეჰფინოდა, მხოლოდ ჩეროში წამოწოლი მწყემსი ბატკანს ჰკოცნიდა, მასაც სატრფო აგონდებოდა და რომ გაეჭრო გულის სევდა, ტრფილის ალი, დაჰკრა სალამურს, გულ მომწყლულად დაარაკრაკა და შორის გამოძახილით ქალწულს აცნობა თავის სევდა:

— მეც ვიწვი ტრფობით, მეც შორს მყავს ჩემი გულის სატრფო, გულის მიჯნური... მაგრამ ბარი სდუმს, ზეცა შორს არის, ნუგეშს არვინ მცემს!..

იქავ ნაპრალზე, გახურებულ პიტალო შანთზე უშველებელი ჯოჯო გამომძვრალიყო, მახინჯი ტანი მზისათვის მიეშვირნა, სიამოვნებას განიცდიდა და გამალული რულშიც ამ სიტყვებს იმეორებდა:

— ჯოჯო ვარ, მაგრამ უფლება მაქვს ბუნებით დავსტკბე, არ ჩამოვშორდე მის ფერხულსა, მეც მსურს მეჯლისი!..

ნავი კი შეუწყვეტილვ მისხლტოდა ზევით, ზვირთებს აპობდა უფრო მედგრად, უფრო მამაცად და მწყობრ ნიჩბის სმას თან ჰყვებოდა მათი გალობაც...

აგერ ისინი მიუახლოვდნენ მრისხანე მწვერვალს, რომლის ფრიალოზედ არწივის ბუდესავით გადმოიყურებოდა განდევნილი სავანე. ირგვლივ ცაცხვის ხეივანი ისე მოსჩანდა, თითქოს მწვანედ გამოწყობილი ჯარის კაცნი სდარაჯობენო. მის დანახვაზე მათ გალობა შესწყეტეს და აღტაცებით დაიძახეს:

— მიველით, მიველით!—ფრიალოდან მათ სიხარულს ზარის ხმამ მისცა პასუხი, ისინიც საჩქაროდ გადმოხტნენ, დაუწყეს კოცნა თავის დობილს, და ულოცავდნენ, რომ ასე მშვიდობიანად მოიყვანეს ღვთის სამწყემსომდე. ტირიფთა ჩრდილს ქვეშ შეისვენეს, თან ლოცულობდნენ, მაგრამ ქალწული მთრთოლვარე ტუჩებით მხოლოდ მის სახელს სძღვნიდა ლოცვას, გულში კი არა სწყვეტავდა სევდიანი ხმით გალობას:

„ცხოვრების ტალღავ, ცრემლის ზღვავე, საით მიმადრენ?
ასე სიცოცხლით რად მმარხავ,
რად მასამარებ?

გულსა დამწვამს ტრფობის ალი,
ლოცვა ბაგეს შემეიყინავს,
მუნ დამრთვილავს სევდა მალი
ქალწულების გაფურჩხნილ ვარდს.

მისსა კოცნას ჰაეროვანს
ნაპირს მდგარი რომ მიძღვნიდა.
ცრემლს დავყრი, ცრემლს ნათოვარს...
ცრემლის ზღვაშიც მასთან მივნიდა!

კვლავ მისი ვარ... დაშორებულს
ვერ მოსტაცებთ მის თავს ჩემს გულს;

ტაძარს ძირით წამოქცეულს
თვით აღვიდგენ და ვყოფ კვლავ სრულს.

ცხოვრების ტალღავ, ცრემლის ზღვავე,
შენ თან მოგყვები,
მაგრამ იცოდე, ვერ ჩამნთქავე:
სხვას ვემოყვრები!“

ასე ჰგალობდა გუნებაში.
მორჩენ ლოცვასაც. ნაღვლით დაზი-
დული ქალწული თავდაღუნული მისდევ-
და მათ და სრულიად არ გაეგებოდა, რა
ახარებდათ მის დობილებს? ნუ თუ სავა-
ნის დაშანთული კედლები ისეთის ანდა-
მატურის ძალით არიან მომადლებულნი,
რომ ასე იწვევს ამათ გულსა?

მივიდენ კიდევ. გალავნის კარებში
ერთის ამბავით მიეგებნენ. მძიმე ლოდსა-
ვით დაწვა მას, როდესაც იღუმალებით
მოკულს მქმუნვარედ მოღუშულ თაღე-
ბის ქვეშ გაატარეს. დაგუბებული ჰაერი
თითქოს გასრესას უქაძოდა. ახალმა წუ-
ხილმა ფრთა გაშალა, ის ცახცახებდა.

ტაძრის კარებში წინამძღვარი მომცი-
ნარ სახით მიეგება. აკურთხა იგი და, რა
მიუტანა ჯვარი პირთანა, აღფრთოვანე-
ბით ეკითხება:

— მაშ შეეწინდები მაცხოვარსა ჩვენსა
იესო ქრისტეს?

— ჰო, ჰო, მამაო, —თითქმის უაზროდ
წაიჩურჩულა. კმაყოფილებით სავსე წინამძ-
ღვარმა ჯვარი საკოცნად მიაწოდა, მაგ-
რამ მის გაფიცებულ ბაგესთან შეხებამ
ამ ცივ საგანმა გააფრეოლა საბრალო ქა-
ლი, მოზვავებულს გულს ვედარ გაუძლო
და შეჰყვირა:

— არა, არას დროს! მე მხოლოდ მას
შეეწინდები!.. —ის უკან გადგა. მცირე
დრტვინვა სამარისებულ სიჩუმედ გარ-
დაიქცა. თვალებ - დაქვეტილი ქურუმი
ძლივს მოვიდა ბოლოს გონზე.

— არა არს ცოდვა, რომ უფალმა არ
მოგიტევოს... ეს რა სთქვი, შვილო,
ილოცევი!..

— ვილოცო? —ათრთოლებით შეაწყ-
ვეტინა მან.

-- ო, არასოდეს! -- შეშინებულსავით უკან-უკან იხევდა.

— ლოცვა, ლოცვა, — განაგრძო ათრთოლებულ ხმით, — ნუ თუ ეს მომცემს რამე შევებას? — ო, არასოდეს! ნუ თუ გგონიათ, რომ მთრთოლვარე ბავიო წარმოთქმული ლოცვა გულში წარმიშლის იმის სახეს? — ო, არასოდეს! მე ვგრძნობ, სიცოცხლე მწყურს!.. არ მინდა სიკვდილი, არა, არა!.. ობოლი ვიყავ, თქვენ სხვის სიტყვებს რატომ აპყევით? რად არა მკითხვით, მსურს თუ არა თქვენთან დარჩენა? რატომ მხიბლავდით შორეული ცხოვრების სურათით? ჩემი სამეფო დამაშორეთ, მაგრამ მას ვერა... ის ჩემს გულშია... მას ვერაფერი დამავიწყებს, ვერც სტიქიონი, ვერც ჩრდილი ცაცხვთა ხეივანის, სადაც თქვენ მუდამ ოცნებაში და ზმანებაში ჰლევთ სიცოცხლის დღეთ! მაშ იცოდეთ, რომ ვერ აღმკვეცავთ სასიკვდილოდ... მე მწყურს სიცოცხლე, მწყურის... მწყურის სიცოცხლისათვის!..

და... ისიც გაჰქრა. შემკრთალი დობილ-

ნი წინამძღვართურთ დაედევნენ, ძლიერს და დასწვდნენ. მაგრამ ის უკვე ფრთხილად წვერზე შემდგარიყო და უფსკრულის ბნელს წიაღს ათრთოლებული გადაჰყურებდა.

— არ მომეკაროთ, არა, არა... ნუ მომდევთ, ნუ, ნუ!.. -- შეჰკივლა ქალმა. მთელი სხეულით ცახცახებდა.

ის ის იყო მისი დობილი მის დაწდომას უნდა შეცდილიყვნენ, რომ ქალის კივილზე ძირიდან ამოქროლილმა ნიავმა საქორწილო კაბა აფრასავით აუფრიალა და კივილთან ერთად ბზრიალ-ტრიალით უფსკრულისკენ გადასტყორცნა...

მსხვერპლის დანახვაზე ნაპრაღში მჯდარმა ორბმა წამოუქროლა. ბარტყებთან მოაღერსე დობილს გაჰყივლა და შვილდისარსავით ძირს დაერქო, მაგრამ ვიდრე თვალ-სისხლიანი ფრთოსანი მომარჯვებულ კლანჭებს გულში ჩაუყრიდა ფსკისისკენ მიმფრინავს მსხვერპლს, მან უკვე მოასწრო და... შეეწინდა თავის სატრფოს იქ... სულთ სამთავროს!..

ლიტერატურული შენიშვნები.

III.

იპ. ვართაგავა.

ნურავინ ნუ გვიწყენს და ვიტყვით, რომ ჩვენ არ გვყოლია და არცა დღესა გვყავს ევროპულად მოძხადეულ-განვითარებული მწერლები. მხოლოდ აღია-და წარმოადგენდა გამონაკლისს, და ისიც ლიტერატურულ მოღვაწეობის პირველ ხანებში. ამას მოწმობენ მისი პირველი პუბლიცისტიკურ-ხელოვნური ნაწარმოებნი. შემდეგში კი ილიამაც, როგორც ლომონოსოვმა, თვისი ძალა დაახურდავა. დანაწილა და წვრილ-წვრილად დახარჯა უმთავრესად პრაქტიკულ საქმეებში (ჟურნალისტიკა, ბანკი, წ. კ. გ. საზოგადოება და სხვ.).

ასე რომ არ ყოფილიყო, და ილიას ლიტერატურა-მეცნიერების ერთს რომე-

ლიმე დარგში განსაკუთრებით ემეცადინა და ემოღვაწნა, მაშინ ის უეჭველად მოიხვეჭდა ნამდვილ ევროპულ მწერლის სახელს და საამაყო გახდებოდა კაცობრიობისთვისაც. კერძოთ, პოეზიაშიაც კი ის დაიმსახურებდა დიდს ყურადღებას, თუმცა, ჩვენის ღრმა რწმენით, ილია უფრო დაბადებული იყო პუბლიცისტიკრიტიკოსად და სახელმწიფო მოღვაწედ, ვინემ პოეტად... ილიას ჩვენში ლომონოსოვის ბედი ერგო. ლომონოსოვი დაბადებული იყო, როგორც მოწმობდნენ ევროპის შესანიშნავი მეცნიერნი (კილერი და ვოლფი), მეცნიერად (ფიზიკოსად) და ამ დარგში მას შეეძლო გენიოსობა გამოეჩინა, მაგრამ არჩია, სამშობლოს სასარ-

გებლოდ, დაეხურდავებინა ნიჭი—ემეცადინა და ეშრომა მეცნიერების სხვა და სხვა დარგში: ისტორიაში, ფილოლოგიაში, ბუნების-მეტყველებაში, ხელოვნებაში, კერძოდ პოეზიაში, ასე გასინჯეთ ქარხანაც დაარსა. ამ მრავალ მხრივ და შედეგიან მუშაობით მან, როგორაც სურდა, დაამტკიცა, რომ რუსის ხალხს ძალა შესწევს შეითვისოს ევროპული კულტურა და კივილიზაცია. როგორც ვხედავთ, ლომონოსოვმა სამშობლოს დაუფასებელი ღვაწლი დასდო, მაგრამ პირადად თვისი ნიჭი შეაფერხა, გენიოსობა აიცილინა.

ილიასაც აგრე მოუვიდა: ის იღვწოდა ჩვენში როგორც ფინანსისტი, როგორც ყურნალისტი და კრიტიკოს-პუბლიცისტი, როგორც მთარგმნელი, როგორც პოლემისტი და როგორც პოეტი... ნიჭი დახურდავდა, მაგრამ სამშობლომ ამითი ფაროედ ისარგებლა. ამაშია უკვდავი ღვაწლი ილიასი! ის აცდა **მსოფლიო** დიდებას, მაგრამ გახდა სათაყვანებელი, დაუვიწყარი, უებრო **მამულის შვილი**.

სხვა ვინ იყო ან ვინ არის ჩვენში (აკაკის გარდაც) ისეთი მწერალ-მხატვარი, რომელზედაც შეიძლება ითქვას, რომ ის ნამდვილ ევროპულად განათლებული იყო ან არისო?

აჲ. ყაზბეგი? ის ბუნებისგან ძლიერი მხატვრული ტალანთით იყო დაჯილდოებული, მაგრამ ნაცნობ ბიოგრაფების სიტყვით, მას აკლდა განვითარება, არ ეტყობოდა ლიტერატურული მომზადება, ქართულიც ნაკლებად იცოდა და თითქმის ისიც მოულოდნელი იყო, რაც შექმნა. ევროპული განათლებული მხატვარი ყაზბეგის ნიჭით კი შესანიშნავ და წარმტაც მოთხრობებს შექმნიდა და კაცობრიობის ყურადღებას დაიმსახურებდა!

ვაჟა-ფშაველა? — ვაჟა დიდი ნიჭია, მძლავრი და ამაყი, როგორც მისი სამშობლოს არწავი; მჩქეფარე და დაუღალავი, როგორც ფშავეთის ნაკადული; წმინდა და გამცოცხლებელი, როგორც

მთის ჰაერი. წყარო მისი პოეზიისა გამოუღეველია, რადგანაც ხალხის ცხოვრებას დასწაფებია... მაგრამ როგორმე მძლავრად გაშლიდა ვაჟა ღვთაებრივი ნიჭის ღონიერ ფრთებს, რომ ის ისეთივე ძლიერი იყოს მთელ საქართველოს და კაცობრიობის ცხოვრების ცოდნა-შესწავლაში, როგორაც მძლავრია ფშავეთის ცოდნაში? მისი ვარსკვლავი ლალად ამოკაშქაშებდა და თვისი სიმშვენიერით მოხიბლავდა მთელს დუნიას!

„ვაჟას რომ ნამდვილი ევროპული განათლება მიეღო,“ ამბობენ ზოგიერთები, „მაშინ ის ორგინალობას დაჰკარგავდა და შეიძლება ისიც არ დამდგარიყო, რაც ეხლა არისო.“ ჩვენ ასეთი აზრა შემცდარ აზრად მიგვაჩნია და გვგონია, რომ ევროპულად მომზადებულ-განათლებული ვაჟა თვის „ყველის ქამიას“ „ფაუსტებურ“ ღრმა ფილოსოფიურ და მხატვრულ ნაწარმოებად გადაჰქმნიდა და თვის თავს და თვისი სამშობლოს ადიდ-ასახელებდა და დიდის ანბნებით ჩასწერდა მსოფლიო ლიტერატურაში. განა განათლება—განვითარება თავისებურობას ხელს უშლის? განა ის მწერალი არ არის ნამდვილი ეროვნული მწერალი, რომელიც თავისებურ ადგილობრივ ფორმებში ხატავს მსოფლიო აზრ—იდებს? განა ტოლსტოის, დოსტოევსკის, ტურგენიევის, გოგოლს, თავსებურობა მოაკლდათ იმითი, რომ მსოფლიო, საკაცობრიო მოძღვრებას ქადაგობდენ?

ვინ არ იცის, რომ ლიტერატურა რომელიმე ერისა იმდენად ეროვნულიცაა. რამდენადაც ღირს-შესანიშნავი შეიტანა მსოფლიო ლიტერატურის საღაროში.

ვსთქვათ, რომ ევროპულად ღრმა განათლებამ ვაჟას ნაწარმოებებს ეტნოგრაფიული წვრილმანები ჩამოაშორა, მთიული ელფერი შეუსუსტა მაგრამ ეგვე განათლება ხომ გააღრმავებს მისს ფსიხოლოგიურ ანალიზს; გაათვართებს მისს მსოფლ-მხედველობას, ჩაახედებს კაცობრიობის ცხოვრების უძირო ჯურღმულში

და ამასთანავე ეროვნულს ნიადაგზე ამო-
აქსოვიანებს მსოფლიო ტიპებს.

ევროპაში, კერძოდ რუსეთშიაც, მწერ-
ლობისთვის ემზადებიან შეგნებულად,
შეუწყვეტლად, ფართედ, რომ მწერლის-
თვის ღრმა განათლება აუცილებელი სა-
ჭიროა-ეს ევროპაში აქსიომადაა მიღებუ-
ლი, მაგრამ რაც საზღვარ-გარედ აქსიომაა,
ის ჩვენს კურთხეულ საქართველოში
განმეორებითი დამტკიცებას საჭიროებს.

ანომალია, მაშრა არის, როდესაც ჩვენ-
ში ამისთანა მწერლებიც არ ცდილობენ
და არ იწუხებენ თავს ჩაუკვირდნენ და შე-
ისწავლონ საფუძველიანად ცხოვრება, რო-
მელსაც სურვილი აქვთ ეს ცხოვრება, მი-
სი სიღრმე-სიგანით გადაგვიშალონ თვალ-
წინ?!

ჩვენი მწერლების მომტებულმა ნაწილ-
მა იცის მხოლოდ იმ სოფლის ან დიდი,
დიდი იმ მაზრის ყოფა-ცხოვრება, ზნე-ჩვე-
ულება და ხასიათი, სადაც დაბადებულა
და აღზრდილა; დანარჩენი საქართველო კი
მისთვის terra incognita არის. ქიზიყელმა
და ქართლელმა არა იციან-რა იმერეთის
და გურია-სამეგრელოსი; მეგრელ-გურუ-
ლმა კახეთის, ქართლის და მით უმეტეს
მთიულეთის; მომეტებულმა ნაწილმა ქარ-
თველებისამ---სვანეთ---აფხაზეთის და სხვა..
ტფილისში დაბადებული და აღზრდილი,
მწერალი შეიძლება გავლით ყოფილიყოს
ქუთაისში და სრულებით არ ენახოს ოზუ-
რგეთი, სენაკი, ზუგდიდი, ფოთი, ონი...
და რადგანაც ჩვენ არა გვაქვს საქარველოს
სხვა და სხვა კუთხის შინაურ ყოფა-ცხოვ-
რების დამასურათხატებელი მოთხრობები,
ანდა უბრალო აღწერაც კი პროვინციე-
ბის ადათ-ჩვეულებისა, ზნე-ხასიათისა, გა-
დმოცემა მოთხრობებისა, ამისათვის ჩვენი
მწერალი, რომელიც **ქართველ** მწერლად
სთვლის თავის თავს, იძულებულია მხო-
ლოდ ფანტაზიას მიენდოს და უმასალოდ
ან მცირე მასალით შეუდგეს ცხოვრები-
სა ტიპების დასურათხატებას. ყველასათვის
ცხადია, თუ რანაირი გამოვა ეს დასუ-

რათხატება,“ აპრიორული, ზერელა და
სურათხატება“ ყოველთვის გამოდის უსი-
სხლობრცო, ცალმხრივი, ყაბიბა-საფუძვე-
მაზრულის ხასიათისა და ელფერისა და არა
ეროვნული, **ქართული**. აი მიზეზი, რომ
ჩვენ ჯერაც არა გვაქვს რთული ნამდვი-
ლი ეროვნულის ხასიათის რომანი!

ნამდვილი რომანის შემქმელი მიზნად
ისახავს ცოცხალი სურათებით და ფერად-
ფერად დახატოს საზოგადოების ცხოვრე-
ბა, გვაჩვენოს, ჩავახედოს, თუ როგორ
ცხოვრობთ ჩვენ, დიდი და პატარა, კარ-
გი და გლახა, მდიდარი და ღარიბი; თუ
როგორ ვგრძნობთ და ვმოქმედობთ, რა
გვანტერესებს და რას მივსდევთ, რის-
გვეშინია და რისი იმედი გვაქვს.

საზოგადო ცხოვრებას რომანის დამწე-
რი ჩვენ გვისურათხატებს რომელიმე გმი-
რის ცხოვრების აღწერით; ასე რომ რომ-
მანი წარმოადგენს ნაწარმოებში გამოყ-
ვანილ გმირების ტიპიურ პოეტურ ბიო-
გრაფიას. გმირის ან გმირების ცხოვრების
აღწერის დროს ავტორი გვაცნობს ჩვენ
თავდაპირველად იმ პირობებს და ცხოვ-
რების მორთულობას, რომელთა ზედგავ-
ლენით იზრდებ-ვითარდება გმირი გონებ-
რივად და ზნეობრივად: გვაცნობს მისი
რწმენა შეხედულობას, მიზანს და ნების
მიმართვას. შემდეგ ავტორი გვიხატავს გმ-
რის ცხოვრება-მოქმედებას, რა **ლიც** შე-
დგეი და ნაყოფია მისი უკვე შემდგარ-შე-
კეცებულ რწმენა-შეხედულებათა,-გვიხა-
ტავს სუყველაფერ იმას, რაც გმირს უგრ-
ძნია, უფიქრია სხვა და სხვა მდგომარეო-
ბაში. ბოლოს მწერალი აღწუსხამს იმა-
საც, თუ რა შედეგები მოჰყვა გმირის
ცხოვრება-მოღვაწეობას.

ამნაირად რომანი რამოდენიმე პირის
ცხოვრების კერძოდ აღწერით გვიხატავს
სურათს მთელის საზოგადოების ცხოვრე-
ბისა რომელიმე ეპოქაში.

მნიშვნელობა რომანისა დიდია, თუ
რომელიმე კულტურულ ერს არა აქვს
კარგი რომანი, ეს დიდად საგრძნობი
ნაკლია, თითქმის იმისი უტყუარი მაჩვე-

ნებელია, რომ ამ ერის ლიტერატურა მხოლოდ და ბოგინობს, წინსვლა-განვითარება არ ეტყობა, საზოგადო ცხოვრების სარკე არ გამხდარა და მაშასადამე არაფერი ზნეობრივ-გონებრივ გავლენას ვერ იქონიებს ცხოვრებაზე. გაიხსენეთ გავლენა საზოგადო ცხოვრებაზე დივეენისა, ტევკარეისი, ბიჩერ სტოუსი, დოსტოევსკისა! პირველი და მეორის რომანებმა გამოიწვიეს ინგლისში სკოლის და თავშესაფრების რეფორმა-გაუმჯობესობა; მესამისამ—ხელი შეუწყო ამერიკაში ზანგების განთავისუფლებას მონობისაგან; დოსტოევსკის „Записки изъ мертвѣго дома“-მ გამოიწვია კატორღელების ცხოვრების გაუმჯობესობა. გავიხსენოთ აგრეთვე რომანები ლ. ტოლსტოისა, ზოლანი, ტურგენევისა და სხვ.

ჩვენ არა გვაქვს ასეთი ფართე კონცეპციის რომანები... და ან გვექნება კი როდისმე, თუ ჩვენმა მწერლებმა იმ მე-

თოდით და იმ პირობებში ჰქმნეს, რომლებშიაც ახლა იმყოფებიან ~~ქვეყნები~~ ^{ქვეყნები} თოდითაც ახლა ჰქმნიან?! ^{სინგლითმა}

ჩვენ მხოლოდ გვაქვს ნიჭიერი ცდა ეროვნულ რომანისა? ვგულისხმობთ კონქაძეს, ყაზბეგს და უმთავრესად კი ევინოშვილს... ცხოვრების სიღრმეში და ქართველურმა გულცივობა-დაუდევრობამ შეჰკვეცეს ფრთები მათი მხატვრულ ფანტაზიას და ადრე მოუღეს ბოლო მათს ნაყოფიერ მუშაობას. სიმატლე შოთხოვს ვსთქვათ, რომ ჩამოთვლილი მწერლების ნაწარმოებში აწერილია პროვინციების წოდებათა და კლასთა კერძო წარმომადგენელი. მაშასადამე მათში არ არის დასურათხატებული მთლიანად სიზოგადოებრივ-ეროვნული ცხოვრება; მათში მხოლოდ მცირე ნაწილია აღნიშნული ამ ცხოვრებისა, ერთი მეთაფი, ერთი მეოცედი იმისა, რაც უნდა იყოს აღნიშნული ნამდვილ საზოგადოებრივ რომანში.

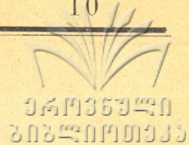
ჩემი სიმღერა

ტ. ტაბიძე.

საფლავის ხმაზედ მოთქმა, გოდება მოსწყინდა სულსა ცრემლით განბანილს. ალთქმის ქვეყნისკენ მიჰქრის ოცნება, ჯალათს დიდების ვამარცხებ სიკვდილს. ალახვეთ ბქენი... ბედის კარები! მოვა თავადი ძღვევის დიდების. მოეხსნა ლტოლვას არწივის ფრთები, ვპოვე სავანე ბედნიერების...

აღარ მაშინებს ჩურჩული ღამის, აწ თვით მევე ვარ მეუფე ჟამის, აწ თვით მევე ვარ ბედის მკედელი. წყვილიადში გაჰქრა სევდა ნალველი. მოსწყინდა სულსა მოთქმა, გოდება უკვდავებისკენ მიჰქრის, მიილტვის ზეცას უამბობს, გადაფრინდება, თუ სოფლად ხალხი, როგორ იტანჯვის, ალახვეთ ბქენი... ბედის კარები მოვა თავადი ძღვევის დიდების მოეხსნა ლტოლვას არწივის ფრთები ვპოვე სავანე ბედნიერების...

ფიქრები და შენშენები.

თეატრის და სცენის შესახებ.

W.

VII

წინა წერილში უკვე ვსთქვი, რომ ქართველ საზოგადოების ხასიათსა და ჩვეულებაშია მეთქი ჩვენი სცენის სისუსტე: განმეორებულ პიესებზე საზოგადოება არ ესწრება, რაც გინდ საინტერესო იყოს თვით პიესა და მხატვრულ-ხელოვნურიც მისი შესრულება.

ეს აზრი თუ მართალია, თუ ჩემგან მოყვანილი ფაქტი სწორია, მაშინ უწინარესს ყოვლისა სწორედ ამ გარემოებას უნდა მიექცეს მთავარი ყურადღება და ყველანი იმას უნდა შევეცადნეთ, რომ ამ ხასიათსა და ჩვეულებას სხვა მიმართულება მივსცეთ, საზოგადოების მოთხოვნილება მართებულ კალაპოტში ჩავაყენოთ; უცოდინარობისა და უგუნურების მაგიერ საზოგადოებაში დავამკვიდროთ ცოდნა, მართლ-მსჯელობა და სწორი აზრი თეატრისა და სცენის შესახებ.

ერთხელ და სამუდამოთ ფრთა უნდა შეეკვეცოს იმ ჯგუფთა სურვილს, რომელიც განმეორებულ პიესებს გაუბრძის, იმ არამკითხველ ქირისუფლებს, იმ ჭკუის კოლოფებს და ნამეტნავად რეცენზენტებს და კრიტიკანებს, რომელნიც ყოველს წარმოდგენაზე ახალს პიესებს თხოულობენ. ამ ვაჟბატონებს უნდა გავაგებინოთ, რომ ასინი ძალზე სცდებიან და შეუძლებელსა თხოულობენ, უნდა ჩავაგონოთ, რომ მათი ბუზღუნის მავნებელია და უმართებულოც.

ბატონებო, მიმოიხედეთ გარშემო, დააკვირდით საქმეს, გონების თვალთა განსჯერით არსებული პირობები, გულწრფელად დააფასეთ ღირებულობა თქვენის მოთხოვნისა და, ექვი არ არის, მალე დარწმუნდებით, რომ თქვენი გულშემატ-

კვირობა თეატრისადმი ცალმხრივი და ყალბია, თქვენი სიყვარული ეროვნული ხელოვნებისადმი ფუქსავატური და ბავშურად ახირებულია...

რაც უნდა ბევრი ილაპარაკონ ამ ვაჟბატონებმა თავიანთი ვითომდა განვითარებულ გემოვნებასა და მოთხოვნილებაზე, რაც უნდა მალალ ფარდების საზომით იმეტყველონ ჩვენი სცენის დაცემად უფერულობაზე, მე მაინც ვიტყვი რომ იმათ ქართული თეატრი და სცენა არ უყვართ...

თქვენ წარმოიდგინეთ სამხატვრო გამოფენის დამსწრე-მაყურებელი, რომელსაც გამოფენაზე აინტერესებს მხოლოდ სურათების სიუჟეტი (შინაარსი—ფაბულა); ასეთი მაყურებელი აფასებს და სტკება იმიტ-თუ რა არის დახატული და არა იმიტ-თუ როგორ არის დახატული. ასეთს მაყურებელს და დამფასებელს მე ვერას დროს და ვერას გზით ვერ დავარქმევ ნამდვილ მკოდნეს და შეგნებულ დამფასებელს.

ხელოვნებაში უწინარეს ყოვლისა საინტერესო და მნიშვნელოვანია ის კი არა-რაც არის, არამედ ისა თუ როგორი არის.

VIII

თეატრის ნამდვილი მოყვარული და ხელოვნების მკოდნე-მოკეთე თეატრში არა მარტო ახალი პიესისათვის ესწრება, არამედ თვითონ პიესის შესრულება, წარმოდგენა და თამაშობა აინტერესებს. სცენა მსახიობთა ხელოვანობის, მათი ძლიერების და მრავალ ფეროვანობის ტაძარია და ნამდვილი მაყურებელ-მსმენელნი კი მხოლოდ ხელოვნების საჭკრეტად მოდიან თეატრში.

ურიელ აკოსტას როლში ნახვა ვლ. მესხიშვილისა სულ სხვა არის, ვიდრე რობ. ადელგეიმისა, ჰამლეტი სუმბათა-შვილისა სულ სხვაა ვიდრე მურომცევისა თუ დალსკისა; როსი და სალვინი სულ სხვა და სხვა ინტერესს იწვევდნენ მაყურებლებში ჰამლეტის, ოტელოს თუ მეფე ლირის როლებში. ყველა ესენი, მიუხედავად იმისა რომ, ძველზე უძველეს პიესებში თამაშობდნენ, მაინც ყოველთვის წარმოადგენენ ორიგინალობას, თავისებურობას, სიამოვნების წყაროს, ესტეტიური კმაყოფილების ნაკადულს...

ეს კიდევ არაფერი: ხშირად მსახიობი ერთსა და იმავე როლში სხვა და სხვა დროს სულ სხვა და სხვა შთაბეჭდილებას იძლევა, სხვა და სხვა ზედ გავლენას ახდენს მაყურებელზე.

ნამდვილი ხელოვანი, ნამდვილი შემოქმედება, მხატვრული ნიჭიერება იმით არის საგულიხმიერო და შესანიშნავი, რომ იგი დღითი დღე და დრო გამოშვებით ჰქმნის ახალს სურათებს, ახალ ფერადებს, ახალ წვრილმანებს, იგი უფრო აღრმავებს გრძნობათა აღტყინებას, უფრო ამახვილებს სულიერ მოძრაობას — ემოციებს.

ვისაც თეატრში მარტო ახალი პიესები ახალისებს და არა ხელოვნური შესრულება ძველის თუ ახლის ნაწარმოებისა, გარწმუნებთ, იგი ძლიერ დაბლა სდგას მხატვრულ-განვითარების საფეხურზე. აშკარაა რომ ასეთ ცალმხრივ მაყურებელს სრულებით არ შეჰფერავს თეატრისა და სცენის შესახებ კანონმდებლობა, თავის ყალბი მოთხოვნების წინ წამოყენება.

გამუდმებით ახალი პიესების ნახვის მსურველთ ვურჩევთ სინემატოგრაფებში იარონ და აკი დადიან კიდევ; ხოლო ნამდვილი ხელოვნების მოყვარულთ სინემატოგრაფი ეჯავრებათ, რადგან იქ მარტო თვალი ერთობა, ხოლო გრძნობა-გონება ყუჩდება.

ამით მე ის არ მინდა ვსთქვა, რომ ახალი პიესები ნაკლებად იქმნება, ვიდრე ცენილი მეთქი. სულაც არა. ახალი პიესები აუცილებლად უნდა იქმნენ წარმოდგენილი, მაგრამ მათი გინმეორება. და საუკეთესო მათგანის მრავალ გზით წარმოდგენა აუცილებელია.

მე ვამბობ და ვამტკიცებ, რომ საზოგადოებამ თავისი მხატვრული მოთხოვნილებათა სათავეში ჰქმნარიტი ხელოვნება უნდა წამოაყენოს და არა სიახლე და სენსაცია.

რალა თქმა უნდა, ჯერ კიდევ ბევრი დრო გავლის, ხელოვნების ერთგული მსახურნი და მუშაენი ჯერ კიდევ ბევრ სისხლს გაიფუჭებენ, სანამ საზოგადოება შეივნებს ამ მარტივ ჰქმნარიტებას, სანამ უმრავლესობა შინაარსით კი არ იქნება დაინტერესებული, არამედ მხატვრულის შესრულებით, ხელოვნურის წარმოდგენებით.

ნამდვილ დამფასებელთ ხელოვნებისას, სცენას ნამდვილ მეგობრებს აინტერესებთ ყოველთვის თამაში, შესრულება, გაპიროვნება.

თეატრსა და სცენაზე ის უნდა გვიყვარდეს რაც უფრო ღირსია სიყვარულისა და აღტაცებისა — მსახიობნი და მათი ხელოვნება.

სწორედ ამიტომ ვამბობ, რომ ჩვენს სცენას და მის მოღვაწეთ კიდევ დიდ ხანს მოუხდება სირბილი და კვალ და კვალ დევნა ახალი პიესების უკან, თორემ მე ჩვენი მაყურებლებისა და ცრუ ჰირსუფლების ხასიათი და ჩვეულება რომ ვიცი, ან არსებულ პირობებში სცენა სულის დაფვას დაიწყებს და მოღვაწენი კი შიმშილით ამოწყდებიან.

ნეტა მალე დაუდგება ქართულ სცენას ეს ნეტარი დრო?!

წინასწარმეტყველი.

სერ. კლდიაშვილი.

წინასწარმეტყველი ბრბომ განდევნა... ისიც გაიხიზნა და უღრან შავ-თვალა ტყის გულში დაბინავდა.. ის ლოცულობდა მთვარე-ვარსკვლავებზე და მტრედის ფერ განთიადს სალამს უძღვნიდა. ნაძვნარის შრი-ამული საამო ხმებზედ უმღერდა და უვარცხნიდა გაბურძგნულ გრძელ თმას.. ცისკარ-ბინდისას დაღვრემილი დადიოდა და ვერ ამოეშალა ხსოვნიდან პიტარა ბავშვი, რომელიც მის ფანჯარასთან ვარდებსა ჰყიდდა... ის იყო ნორჩი; როგორც ახალი გაზაფხული და სპეტაკი, როგორც ცისკარზედ გადაშლილი კუკური, რომელიც ეტრფიალება ციურ ნამს... ჭაბუკი ძლიერ უყვარდა წინასწარმეტყველს, რადგან ერთათ ერთი არსება იყო, რომელსაც უყვარდა ყველასაგან შეძლებული და გაიკცხული წინასწარმეტყველი... ბავშვი ყოველ დილას ყიდა კონა ვარდს და აღტაკებით სოფელში ბრუნდებოდა..

უხმო განთიადისას ამოგორდა დიადი მზე... ნაძვნართა თავები, მიჯნურნი მზისა თრთოლვით ირხეოდნენ, იფშვნეტდნენ თვალებს და მოსცივოდა ციური ნამი, ქალწულის ცრემლთა მძივები..

ხალამი შენდა, ხალამი...

შავ თვალა ტყე ვარდის სამოსელში იხვეოდა... გლოვის მანტია აზიდულ მთების უფესკრულში გადაიჩხება.. ცისკრისას მკვიდრდებოდა მშვენება, იღვიძებდა ტყის შრიამულში სატრფოს ციური კისკისი ტოროლას ცათ ატყორცნილი ხმა.., ტყის შრიამული, ნაძვნართა რხევა ოქროს მიონათ მიმოიბნევა და ხის ტოტებზედ ნიმფები დაფრანავენ.. ისინი მშვენიერნი არიან და თეთრნი-ვით ჰაერში მოთამაშე კეკლუცი თოვლის ფიფქი.. გძელი თმა, სიყვარულით გამომზირალი გიშრის თვა-

ლები.. ჰო რა გრძობის ამშლელი ზღაპრული სურათია...!

გაზაფხულის ფერიამ ბუჩქნარიდან თავი ამოყო და მოტირალე წინასწარმეტყველი შენიშნა..

— რას სტირი მოხუცო? ნახათ ეკითხებოდა ფერია, განა არ მოგწნოს ტყის შრიამული დი ღვთაებრივა ნიმფები? აქ მწუხარებას არა ქვს ბინა.. ჩვენ მწუხარება არ ვიცით ვარდა სიცილისა და კისკისისა... მოიწმინდე თვალებიდან მწუხარის ცრემლები და დაუკავშირდი ნათელ განთიადს... ჩვენ, ტყის ნიმფები გვირგვინს მოგიწნავთ და თეთრ წვერებში კუკურს ჩაგიბნევთ.. იცინე, იცინე დაუსრულებლივ ისე როგორც ჩვენ..! განა სიხარულისათვის არ გამოეშურე ჩვენსკენ..?!

— არა ფერია! შუა ლამისას, ოდეს ქვეყანას ბნელი ნისლი თავს გადაჰკროდა, სამრეკლოს ზარები ჩამოვკარ და მღუმარ სოფელს ძილი დაუფრთხე.. უგუნურმა ბრბომ არ დამინდო და ვამნდევნა.. მე მათზედ არ ვდარდობ, მხოლოთ ჩემს სოფელში ჭაბუკი იყო.. ის ვარდებს ჰყიდა და მისი მოშორება მძძენლა..! მან მწუხარებით თავი ჩაკიდა და გულის სიღრმიდან კვნესა ამოუშვა..

— ნუ კვნესი მოხუცო! შეევედრა ფერია და მოხუცს მოწიწებით აკოცა.. კოცნამ გამოაღვიძა წინასწარმეტყველი.. მის წინ ყოველივე გალამაზდა და იმედის მზე შეთამაშდა..

— არ ვიამა ჩემი კოცნა?

— ვით დიადი მზის სხივები..! მან წარსული მომაგონა.. ერთხელ აღდგომისას ჭაბუკმა ასე მაკოცა..!!

ფერია ბურღებში მიიმალა.. ტყეში ნამფების გამოძახილი გაისმოდა.. ხანდისხან

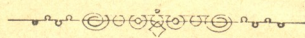
ნაძენარს მოფარებულნი აზრდილივით ქუ-
რდულათ გამოიხედავდენ წინასწარმეტყვე-
ლისაკენ და მგზნებარეთ გადაიკისკისებ-
დენ... ხმა ტყის კალთებში განიბნეოდა და
ცის ლაყვარდ ეთერისკენ მიჰქროდა, მიი-
სწრაფვიდა...

ახ, მარტოობა, მარტოობა! რა გულის
მღრნელი, რა ეჭვის მზადე! სული სო-
ფელს შეეთვისა... დაუკავშირდა. თუმცა
სძულდა კაცთ-ნათესავი...! აბობროქებულ
ქალაქს, ტირილს, კიჟინას, ვაებას, ცრემლს
სიცილს და სიხარულს... ახ! არა, იქ სა-
იდანაც იშვა!! რა უყოთ, რომ ძილ დაფრ-
თხობილმა ბრბომ ის განდევნა? განა ცხო-
ვრების დასაწყისს სარჩულათ ცოცხა არ
უდევს.?!

... და ჭექა-ქუხილში წინასწარმეტყვე-
ლი სოფლისკენ ბრუნდებოდა.. მიდიოდა
მშფოთარე ქალაქისკენ, იქ-სადაც ჭაბუ-
კი ყიდდა გაუშლელ ვარდებს!..

„მაგრამ იქ „ნორჩი“ ჭაბუკი აღარ
დახვდა... და არც გაუშლელ ვარდებს
ჰყიდდა?! წინასწარმეტყველი ჭაბუკს უც-
ქერდა... ხედავდარო ის იყო... მაგრამ მის
ხელში უკვე გაშლილი ვარდები იყო და
ჩამოყვითლებული, დანადვლიანებული ფო-
თლები-აგერ-აგერ ჩამოცვივნას აპირებდა...
ადამიანთ შორის ის მარტოობას გრძნო-
ბდა. ისე, როგორც მთვარე-ფერმილეულ
ვარსკვლავებ შორის... სოფლის ჰაერი
თითქოს ხუთავდა მას, თითქოს ნაცრის-
ფერი ბურანი ფარავდა.. დახავსებული მა-
რტოობა ფარვანასავით აღნებოდა მის არ-
სებას...“

განთიადმა უკანასკნელათ ფრთა-ფრთას
შემოჰქრა, ისე როგორც ლაღმა ოცნე-
ბამ და გადაშლილ გულში ვარდის ფერი
ცის კიდე ჩაიკრა... სხივი ცის ლაყვარ-
დოვან ეთერში გაიფირუზა და სტყორც-
ნა ობოლ ბუჩქს, რომელზედაც წინასწა-
რმეტყველის ცრემლი, —ციურ ნამათ ხავე-
რდოვან ფოთლებზედ მოიბნეოდა....

გმირთა საფლავებთან.

ი. მკვდლიშვილი.

როს მზე ათბობდა ახლად ქვეყანას
და იაც ახლად იფურჩქნებოდა,
როს სათნოებით გულსავსე ქმნილი
ტყვეც გასაშლელად ემზადებოდა.
როს წყაროები ლაგამ ახსნილნი
მთებიდან თავქე მოჩქრიალობდნენ
და მიდამონი ნორჩ ჯეჯილებით
ირგვლივ საყვარლად მოლალანობდნენ.
როს თბილი სიო გაზაფხულისა
შორის მთებდან სურნელსა ჰბერდა
და უდარდელი სიმღერის თქმითა
ძველს ამბავს ყურში ჩამჩურჩილებდა —
მივმართე იმათ, ვინცა სიკვდილით
ჩვენ მოგვანიჭეს ქვეყნად სიცოცხლე,

ვინც დაიხოცნენ სხვათ საკეთილოდ,
ვინც იგრძნეს ყრუ და ცივი სიობლე.
მივმართე-ვისთვის უკვე ამშრალ არს
მშობელთ დაღვრილი ცრემლთ ოკეანე,
ვისთვისაც ტურფა ეს გაზაფხული
აღარც თეთრია და აღარც მწვანე-
ენახე საფლავნი: მხოლოდ-ღა ხავსი
გაზაფხულისა ჰფენდა შევენებას,
ხოლო გულცავი ადამიანი...
ან კი იფიქრებს მათსა ხსენებას?..
ერთხელ იტირეს და იმ ტირილით
გარდაივიწყეს სახელი გმირთა,
აღარას იტყვის მათსას სოფელი,
ბაგე დაიხშეს ადამის შეილთა...

(მგონი, ჰენსებურია)

ტანჯულ სულით, მოკლულ გულით,
 მოველ შენთან, შემობრალე, —
 მითხარ სიტყვა სანუგეშო,
 ნუ გამწირავ, გენაცვალე!
 ცა ეღვარებს, ზღვა მღელვარებს,
 ზვირთებს არხვეს მალი-მალე, —
 შენცა მკერდი, ჩემსა მკერდზე,
 შეარხიე, გენაცვალე!

* * *

ბ. ახლავრელი

ცად ვარსკვლავებს, გულ-საკლავებს,
 კოცნაობა აქვსთ მხურვალე, —
 შენც ჩემს ბაგეს მო, აკოცე, დაეწა-
 ფე, გენაცვალე!
 ბროლ—ბადახშნი, სათნ-მინანი, —
 ერთ-ურთს ჰკლავენ, — გამსჭვივრვალე, —
 შენც ეს თვალნი, შენთვის მკვდარნი,
 ინაცვალე, გენაცვალე!

თეატრი და ხელოვნება

კ...

ორშაბათს, 14 თებ. ზუბალაშვილის სა-
 ხალხო სახლში ქართულ დრამატიულ
 დასის არტისტების მიერ, ბ. ვ. აბაშიძის
 მონაწილეობით წარმოდგენილ იქმნა ა.
 ცაგარლის 4 მოქმ. კომედია „ციმბი-
 რელი“.

ტრიფონ ბაღდანის მახუთიანის როლს
 ასრულებდა ბ-ნი აბაშიძე. სიამოვნებით
 უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს მცხოვანი
 არტისტი დიდის ენერგიით უმკლავდება
 ირგვლივ გარემოებას თუ თავის ხნი-
 რებას და როგორც ყოველთვის, დღე-
 საც ჩინებულად ჩაატარა თავისი როლი.

სხვათა შორის ი. გრიშაშვილიც
 იღებდა მონაწილეობას და სიმართ-
 ლე უნდა ითქვას, რომ მან მო-
 ლოდინს გადააქარბა და სავსებით
 დავვისურათა ძმა ბიჭებისათვის თავ-დადე-
 ბული კავკასიელი პეტუა. განსაკუთრებით
 ჩვენი ყურადღება მიიპყრო მესამე მოქმედე-
 ბამ როდესაც მახუთიანის სახლში მო-
 დის და კარებში შეხვდება მოახლე
 მაშოს (ო. ლეიფას). ჩვენ სხვა დახელოვ-

ნებული არტისტებიც გვინახავს ამ როლ-
 ში; მაგრამ ასე ბუნებრივი კი არც ერთი:
 მგრძნობიერი გამომეტყველება, დადუმე-
 ბული ენა, მიზნედილი თვალების ციალი,
 და სახის ნაკეთა თამაში ღრმად გვახედებ-
 და უბრყვილო, სადა, მაგრამ გულწრფელ
 ძმა ბიჭის სიყვარულში. აქ თვით ქ-ნი
 ლეიფავაც უწყობდა ხელს და მით თამაში
 უფრო ბუნებრივი და მოხდენილი გამო-
 ვიდა.

კარგები იყვნენ ბ-ნი მატარაძე (ციმბი-
 რელი ვანო), განსაკუთრებით მისი ციმ-
 ბირიდან დაბრუნება და პირველი შეხვედ-
 რა თავის საყვარელს ცოლშვილთან, რომ-
 ლის დროსაც ბევრს უნებლიედ ცრემლი
 მოჰკვარა; ქ-ნი ლ. ჩერქეზიშვილისა (ქა-
 ლია), ქ-ნი შოთაძე (ნარგიზა).

კმაყოფილებით უნდა აღვნიშნოთ აგ-
 რეთვე ბ-ნი დ. მგალობლიშვილის სცენა-
 ზე გამოსვლა. ეს ნიჭიერი ახალგაზდა
 მსახიობი დღით-დღე დაკვირვებას იჩენს და
 ეტყობა დიდი ხალისი და სიყვარული
 თავის ნაკისრებ ხელობაში. დღესაც იგი
 საუცხოვო იყო ნიკოლას როლში.

ასევე უნაკლოდ ჩატარა სტეფან მაკარიძის როლი ბ-ნ საფაროვმა.

საზოგადოდ წარმოდგენამ მოწყობრად ჩაიარა, მხოლოდ ცოტად ბ-ნი ყივიძე (ქლესოვი) ხელსვერ უწყობდა ანსამბლს.

დასასრულს გაიმართა საკონცერტო და სალიტერატურო საღამო, რომელშიაც მონაწილეობას იღებდენ ჩვენი ახალგაზდა მგოსნები. განსაკუთრებით მოგვეწონა ბ-ნი ბ. ახოსპირელა. მისი „ნიაფი“ მართლაც ნიაფისავით მსუბუქი და საამური იყო. მოწყენილი, ნაღვლიანი მელიოღია გეუბნებათ, ნუ ჰფიქრობთ, ვინც ჰქუხს და მედიდურებს, ყველაზე მაღლა იგი იდგეს და შეეძლოს ბატონობაო, ბ-ნი რ. ბებიაშვილის ლექსი შეღლის მოტივით ჰბეგრავს ნაზია, მაგრამ... ავტორის ტლანქი ხელების შლა და უფერული კილო ამ სინაზეს ელფერს უკარგავდა.

კარგი იყო ახალგაზდა ქურუმი ი. გრიშაშვილი, თავისი ცნობილი „ოცნების კოცნით“. ოღონდ რომ „გენაცვალეს“ ასე წამდაუწმუ რა არ იმეორებდეს,

უკეთესი იქმნება, რადგან ყველამ უწყის, რომ მას უფრო უკეთესი ლექსები უფერული იყო აგრეთვე ბ-ნი „მანუჩი“ შვილის გამოსვლაც. ჩვენ უფრო მეტს მოველოდით. საზოგადოება უძახდა მაღლაო, რომ მას კიდევაც გაეთავებინა და მათ „მაღლა თქმას“ — სამწუხაროდ, დუმილი მოჰყვა.

ნარკანი რომ თავის პოემებით გამოსვლას დაიშლიდეს, უკეთესი იქნება: მას საუცხოვო ესკიზები აქვს, შეეძლიან ამითი უფრო მეტი მოიგოს. ეს თვითონაც იცის, ჰხედავს კიდევ, მაშ რაღას ნიშნავს, რომ ლექსებს ასე რიგად ებლაუტება?

დასასრულს გამოვიდა ბ-ნი ია ეკალაძე. იმასაც კარგა მოზდილი ლექსი ამოერჩია, მართალია, ფრიად საყურადღებო, მაგრამ... ზებირად უციდინარეობა და სიტყვების ძებნა თვით მას უგულოდ ჰხდოდა და მსმენელი რაღა მდგომიარებაში იქნებოდენ, ეს გამოსაცნობი აღარ არის. ხალხი ბლომად დაესწრო.

ბინძური პოეტიკა

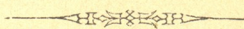
ას. პრო-ოფია.

გამიწყრა ღმერთი (დემონის) და „ცხ. და ხელოვ.“-ის მე-ს. ლ. ში „ჩემი ტრაგიზმი“ მოვათავსე, რომლის შინაარსს უეტველია მკითხველი საკმაოდ გაეცნობოდა. გავიდა ერთი კვირა მას შემდეგ და ვილაც „დემონი“, (პილბილ ქმულით შეწუხებული) ვეებერთელა დიდ პოემას (აი სად არის დემონის ნიჭი?!) ათავსებ ჟურ. „საღამურის“ მე 6-ში. ათავსებს მარა

იცით როგორი ტრაგიზმული მუზით არის შეღებილი? აი ყური უგდეო: „**ბინძური ქოჩორი**“ (აწ მაინც ხშირად დავიბან თავს ეგებ „დემონმა“ მომიწონოს) „ბრაზ მორეული“ (ნეტავ ვინ?) „ლაფიანი ხელი“ „სქელი ტყავი“ (აი ნამდელი დ—ს მუზის ნაწილი) „ვირის პანდური“ (უფრო ჩემი ტრაგიზმის) „შლაქე ბიჭი“ (აი პოეზია) და კიდევ რა ვიცი რამდენი ასეთი

ოქრო სიტყვებია მის „პოემაში“ (ეტყობა კარგად უპყვნია რაღაცას მისთვის). ერთი სიტყვით, როგორც „დემონის“ თხუზულება გვიკარნახებს, მისი ნიჭი და ტალანტი უმწვერვალეს განვითარებულ საფეხურამდის ასულა (კარგი კია ვიცოდე ჭანტრაკულ პოეტებს ეკუთვნის თუ ჭემ-მარიტ პოეტებს, ვინ იცის შეიძლება იმა-

შიც გამოტყდეს. ვუცადოთ,) დასასრულ, კიდევ მაღლობა ღმერთს ხელ და ხელ რომ არ დამეჭვდა „დემონის“ თხუზულების, როგორ ხასიათს მიიღებდა „ჩემი ტრაგიზმი““. არა ერთი ეს მაკოდინა „ბინძური ქოჩორი“ რომელ ლექსიკონიდან ამოიღო?! ალბათ, თვისი საკუთარი ლექსიკონით ხელმძღვანელობს. (ესეც ნიჭის ნაკარნახევია. აფსუს!)

გურული სცენა

(ბეჟუკას ნაშრომა)

ასკ. პროკოფია.

დღეს ისეთი დროი და ბოხჩია ჩემო ძამია, თუ თქვი რამე ცხეში გატყუციე-ბენ თავს, არ თქვი და ვერც იმას მოით-მენ ცოცხალი კაცი. რაც უნდა დამე-მართოს ერთი ორი ღერი სიტყვა მეც უნდა ვსთქვა დღევანდელ იუბილეზე. იმ დალოცვილ ცხონებულ ხელმწიფეს, ბა-რემ ისთე მოესპო ბატონ-ყმობა რომ, მერსე საღინჯილოდ კიდევ არ ვყოფი-ლიყავი ბატონთან. თქვენი რა მოგახსე-ნოთ და მე ჯერეც ბატონის ხელში ვარ, თავი არ დამიხსნია და ეხლა რომ მეც მივიღო მონაწილეობა ამ პრაზნიკში ეშ-მაკი გაიცინებს. ცხონებულ მამიჩემიდ-გან გამიგონია, ძველათ, ნამეტანი კუ-ჭი რომ მოუვიდოდა ყმას, ველარ მო-ითმენდა აიღებდა მაჭახელას შიგ შუ-ბლში სტკლიცებდა ბატონსაო და ის ფირალად გადავარდებოდაო. მასთან, ბუნტობიე, პროპოლონდისტები მაში-ნაც იყოვო, და ხელმწიფეს შეეში-ნა და მიტომ გამოსცა მანიფესტიო. არა, ტყვილია, ხელმწიფეს რომ შეშინე-

ბოდა ისეთ მანიფესტს გამოსცემდა, რომ მიწაც ჩვენს ხელში იქნებოდა. ეხლა მი-წა ბატონს და შენ, ბეჟუკა ტლინკვათმა-რტო. უმიწოთ გლეხი განა შეიძლება?! ეხ! სათქმელი ბევრი მაქვს მაგრამ, თეე-ზის არ იყოს პირი წყლით მაქვს საესე-ისთე, ერთი ყახახი, მეც ვარ, თუ კუჭი მომივიდა და ერთი დაჟანგული მაჭახელა მეც მაქვს, ავიღებდა ჩემს მტერს და ორ-გულს შიგ შუბლში გაუჭუილებ. მივიდეს შემდეგ მისმა პატრონმა, უნთოს სანთე-ლი და უკმიოს საკმელი, ჩემს ლანდს ეშმაკი ვერ ნახავს. დიახ ასთეა.

*) ნამდვილი დრამა, ტრაგედია იქნებოდა.

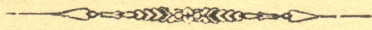
რედაქტორ-გამომცემელი
ნ. ლორთქიფანიძე.

როსტომიანი

შაჰნამედან ქართულად თარგმნილი
შემოკლებით

ზოსრო თურმანიძის მიერ.

ტექსტი შეიმუშავა და წინასიტყვაობა და ლექსიკონი დაურთო
იუსტიხე აბულაძემ

თფლისი.

ელექტ.-მბეჭდ. სტამბა ი. ა. შაფსონისა, სასახლის ქ. თავ.-აზნ. სახლი.

1911.

როსტომიანი¹⁾

შესავალი.

1. ჰი შემოქმედო, ნუ წამწყმედ, სახმილთა დამხსენ ალიო, თავი ეს არის როსტომთა, ბოლომდი ლექს-მრავალია, ქაიხოსრომდი გავლექსო, ღვითი ვიტყვი, რა სავალია, და ნეტარ რა გვიყო სპანდიერ.²⁾ სოფელი წარმავალია.

2. ბრძენნი ვინცა ხართ, გასინჯეთ, სცანთ ჩემი დანაპირობა: მიბრძანეთ, ფილოსოფოსნო, განა სჯობს გვარსა ზრდილობა?! თქვენ შემახვეწეთ უფალსა, არ მიყოს ჭკვისა მცირობა, და გამომიჩნდების ლექსზედა აწ ჩემი გულმაკვილობა.

დასაწყისი როსტომიანთა: თავი ჰარველი მსუხარ კელმწიფისა და სსამ ფალახისა.

3. იყო მანუჩარ კელ-მწიფე, გმირი და სახელიანი, საამ, ძე ნარიმანისი,³⁾ მორჭმულა, ნამროზიანი; მას კელთა ჰქონდა ქალაქი ზაული სიმაგრიანი, და სხვა ძე არ ესვა შედეგად, კმუნვით ჯდა გულნაღვლიანი.

4. შემოქმედსა ეხვეწების: შემიცვალე ჭირი ღვინად; დაორსულდა დედოფალი ტან სარო⁴⁾ და ვარდი პირად. პირად მზეა ლალის მსგავსი, თუ სთქვა, არის ედემს ზრდილად,⁵⁾ და ედემია პირმეტყველი,⁶⁾ მულღაზარი, სიტყვა-ტკბილად.⁷⁾

5. წალკოტია პირმეტყველი, შემკობილი ედემს არი, შაქრად ისმის საუბარი, კამს⁸⁾ სასმენლად ტკბილი არი; იადონი რომ ჰყოლდეს, სიტყვა მისი უამ არი. და ჰვავს სამოთხით მონაბერსა, მუშკ-ამბრისა მოჰქრის ქარი.

6. რა საამ ცნა ორსულობა, მას თავადნი ულოცვიდეს, ღმერთსა ესვენ მხიარულნი,⁹⁾ შემოქმედსა მადლი მისცეს. ყმა-შვილისა ბოძებასა ზაულელნი ინატრიდეს, და ებატონოს ტახტ-გვირგვინსა, მამისებრივ გამოვიდეს.

7. მეცხრესა ოვესა ვაჟი შვა, თმა ესხა გათეთრებული; პილოტანი და მნათობი, ვით მთვარე პირ-გავსებული.

1) ტექსტს ვსტამბავთ დადასხის კალექციის ხელნაწერის თანხმად, ის. წ. კ. გ. სსზავადკების მუხუემის ხელნაწერი № 406 სხვა უფრო ვრცელი ხელნაწერების თანხმად მოტანილი გვაქვს სხვადასხვა ფარანტებზე; სხვადასხვა შემოვიტანეთ ზოგიერთი გაუგებარი ადგილის თუ სიტყვის განმარტებაც. თვით ტექსტი შევასწორეთ და შევავსეთ სხვა ხელნაწერებისაგან 2) ად. ობ. ნაქანს ხელნაწერში სწავლიერ, დასარჩენ ხელნაწერებში კი—სწავლიერ. 3) ა. ო. ვარ. სსამ არს ნარიმანისი; 4) ად. ცოდი მისი. 5) ვარ. დაწვ-ლავი და თვად წარბ-შავი მარგალიტი კბილ-წყობილად; 6) ა. ო. შემკობილი; 7) ად. სიტყვა-ღობილად; 8) ა. ო. სმ; 9) ად. ობ. ღმერთს ადუთქვეს სთავაგნეთ.

გვანდა პაპასა ნარიმანს,¹⁰⁾ თქვეს საფალავნოდ ქებული.
და სტავრა-ოქროთა დარბაზი ჩნდა ვზეებრ განბრწყინვებული.

8. ასაკი სრული, მკერდ-მკლავი ვაჟისა მათ აქიან და;
თეთრი თმა ნახა დედამან, დაქმუნდა, დანალვლიანდა.
საამ არ იცის, უხარის, ლხინითა განათლიანდა.
და უნახავია კაცთაგან, რაცა მეჯლისი ქმნიან და!¹¹⁾

9. მას სახელად ზაალ დასდევს, ვაჟი კარვად იზრდებოდა.
საამს შიშით ვერ გაანდო, დედა ლხინით იშლებოდა;
მელნის ტბათა ნაგუბარი თვალთა ცრემლი იღვრებოდა.
ლალსა ფერი წაუვიდა, ბროლსა გული უქცნებოდა.

10. ერთი კაცი დიდებული საამს თანა იყო ზრდილი,
გააპირა გამეღადნება. მას უჩვენოს დედამ შვილი.
ბრძანა: რაინდ მოიყვანეთ,—ერთგული და გავლენილი.
და მას გაანდო, ტარილითა ეუბნების შიშრეული.

11. მის ვაჟისა ეგეთობა გაუცხადა, კელთა მისცა:
თქვენვე ბრძანეთ,—საქმე ჩემი წაეკიდა სხვასა ვისცა?!
რაინდ ვაჟის ასაკობა გაუშინჯა, მუნვე მისცა,
და მოეწონა საფალავნოდ, შემოქმედსა თაყვანი სცა.

12. რაინდ გული დაუამა: რად სქმუნდაო უუქი მზისა?!
ვაჟსა ღვთისა საფარველი აც -ნიშანი სიკეთისა.
თმა თუ თეთრი გამოსხმია,—ბრძანებაა განგებისა,
და მაღლი მასვე, წადილი და მოსხმა თმისა სპეტაკისა.

13. რაინდ ბრძანა: აწვე წავალ, ფალავანსა გავუძეღადნებ,
მეშინიან, არ უნახავს, ამ საქმესა მოვანსენებ.
თვითონ ნახოს შვილი მისი, მოვიყვან და მას ვუჩვენებ,
და თმის სითეთრე პატივია ღვთისაგან,—მას გავაგონებ.

14. დადგა უშიშრად პატრონთან მან, ჰკადრა სიტყვა ჰკვიანი:
წავიდეთ, ნახეთ ძე თქვენი ღვთისაგან საფარვლიანი,—
აწვე ჰგავს დიდსა ნარიმანს შევენებით, ასაკიანი,
და საამს იამა, ზე ადგა წასავლად პირნათლიანი.

15. სადედოფლოს შემოვიდა, მისი მთვარე მოიკიათხა.
სირცხვილითა ვერა თქუა-რა, წაუვიდა ფერი დიდ-ხა,
მას პასუხი ვერა უთხრა, ფალავანმან რაცა ჰკითხა.
და ვარდი ზაფრად შეიცვალა, ბროლ-ბალახში მოიკიცხა.

16. მას აკვანი წინ მიუდგეს, მოხსენება დაუძვირდა.
თვალ-შავი და პირ-წითელი თვითონ ნახა, რაცა სჭირდა.
თმა-ბამბასა-გაპენტოლსა ფალავანსა გაუკვირდა,
და წყენისაგან უქკოდ გახდა, გაგდებასა გაუპირდა.

17. ბრძანა: რა ვნახე მატოური, სით არის ჩვენის გვარისა?!
ექვსასის წლისა კაცი ვარ, ჩემსა უბერე არისა.

10) ა. თ. ჰუკავს შანას მისსა ნარიმანს. 11) მე 8 ხსნიდან მე 24-მდი ად. თრბ.-ის
ნაქონ ხელნაწერში გამოტოვებულია.

ღმერთს მოუკიცხავს, ნიშანი არა სძეს ნარიმანისა.

და ასრე დაქმუნდა, ვითამცა ღვიძლ-გაპობილი არისა.

18. საამ გამდელს გაცაუწყრა, რად მიჩვენე ქაჯი ავი?

გორჯასპის და ნარიმანის, თქვი, სით არის ნათესავი?
ჰმართებს, აწვე დავიკარგო, ან მოვიკლა თვითონ თავი,
და ვირემ სწობდენ, მისცემია საამს შვილი, თმა-არშვი.

19. ბერი შვილი მისცემია, ნუ დააგდებთ, ზაულს, კმასა,
თვარა აწვე დავიკარგვი, გავცურდები შიგან ზღვასა.
ორნი კაცნი შინაურნი მომისხენით, მიესცენ ყრმასა,
და სტირის დედა ზაალისა, იღუმალად იტყვის ვასა!

20. რაინდ შეგზავნა მონანი მისანდონნი და ქკვიანი;
მამამ მოაძრო აკვანსა ზაალ ღვთივ საფარვლიანი,
მათ კაცთა კალთას ჩაუგდო, ვითა ვარდი და იანი,
და უბრძანა: საქმე დამალეთ, არ ვიყო აუგიანი!

21. ცხენს შესხედით, ესე საქმე ქენით კარგა, დამიფარეთ.
ნუვის ეტყვით, ქალაქისა თქვენ სამზღვარი გაიარეთ.
საუბარი არად უნდა, წაიყვანეთ, მალედ არეთ,
და წყალს მიეცით მოსარჩობლად, ანუ შამბსა მიაბარეთ!

22. რა მონათა გაიგონეს საამისგან ნაუბარი,
კალთაშია გაიხვიეს გლახ-ყმაწვილი გულმღვიძარი.
მას დღესა ვლეს სალამოდის, ისწრაფიან, ვითა ქარი,
და გარდააგდეს ზღვისა პირსა: ჰვავს, შემცოდე რისამ არი.

23. სტირის დედა ზაალისა, ცრემლით შეიქმს, თუ სთქვა ზღვასა!
ქმრის შიშითა ვერას იტყვის, იძახოდა მალვით ვასა:
«მიგცეს მკეცთა შესაქმელად, ვინ დაგიწყებს შვილო, ზრდასა“?!
და საამ ღმერთსა ეხვეწების. მან მიაპყრა პირი ცასა.

24. იტყოდა: არსის დამბადე შენ ხარ, -მზისა და მთვარისა,
პატრონი გულის სიტყვათა, მპყრობელი კმელთა მზღვარისა.
შემწე და შემწყნარებელი ჩემი მრთლისა და მკვდარისა;
და შენგან ვითხოვე ყმა-შვილი¹⁾ ჰოცემად საბოძვარისა.

25. სიბერის ჟამსა მიბოძე, ჩვენ ამით გავიხარენით;
სევდა უფროსი მოსდევდა, ქმუნვითა გავიყარენით,
ამ საქმისაგან მიშველე და შენვე შეგვიწყალენით,
და თუ იყოს თესლი დევისა, ჩვენ მისგან დაგვიფარენით!

26. თუ იყოს შენი ბრძანება, ვერავინ შეგეცილებს;
მე თუმცა უმეცარი ვარ, ვერა ვიქ, რაც გეწყინების;
თავს ვერ გავიღებ უშენოდ, კაცთაგან არ გეგინების,
და მოსავი მონდობილი ვარ: — ეს ლოცვით მოგესმინების.²⁾

27. მერე დაჯდა, ზაულელნი გვერდს დაისხნა მოხსენებით:
ახლა რომე ყრმა მომეცა, მე³⁾ გამხადა შეჭირვებით;
იყო რამე ეშმაკური, მტერთა ჩემთა გაცინებით.
და ვერ ვიქნებით ნიმროზისტანს, ვერცა ვრანს გაჩინებით.

1) ა. თ. ყმა-შვილი; 2) ა. თ. მოგესმინება; 3) ა. თ. მან.

28. საამისგან გაიგონეს, იგინი(ა⁴) იკვირვებდეს;
თმა-სპეტაკი დაიბადოს, ვის უნახავს კაცს,—ეძებდეს!
ანუ ბარტყი ფასკუნჯისა, არცა ლომის⁵) ლეკვი ჰყეფდეს,
და მოახსენეს: გონიერო,⁶) აწ იგი ჰქმენ, რაცა სჯობდეს.

29. ღვთის ბრძანებასა ვინ შესცვლის? მიკვიროს თქვენისა ჰკვისაგან!..
ნუ მოისვენებ ლოცვითა მადლისა მიცემისაგან.
იგ ბედნიერი⁶) შობილი რა უყავ ძე დედისაგან?
და მოიძულე და გააგდე?!. რა ავი ნახე თმისაგან?!

30 ზაალს ძიძა არვინ მისცა, არც ოქსინოს დაუგებდეს,
ლომ-ვეფხვნი და ზღვის ნიანგნი⁷) ჩვილს ძუძუსა აწოებდეს.
შვილობისა სიყვარული ვინ დაჰბადა, მას აქებდეს,
და ცის მფრინველნი სურვილითა⁸) მაღლა ბუდეს აიგებდეს.

31. ჰაერთა შიგან არწივნი მაღლა დაიდგმენ ბუდესა,
გამაგრდებიან ფასკუნჯნი, გარე მოიდგმენ ზღუდესა.⁹)
თეთრი ზალდასტან გააგდეს ბალახთა, გააცუდესა;
და გორვიდა ლეკვი ლომისა, მზის შუქთა დაჰქმუნდესა.¹⁰)

32. მოვიდოდა განგებითა მუნ ფასკუნჯი ნადირობად,
იპონა და მან წაიღო მართვეთათვის გასაძლობად¹¹)
ნება იყო განგებისა: მას უბოძა ძიძობად,
და პირ-აშკმული მკართა ქვეშე შეუგორდა ბარტყთა თბობად.

33. ბარტყთა კორცი დაუხლიჩის,¹²) მუნ ვასკუნჯი ნადირობდა;
პირსა სისხლი ჩასდიოდა, ზაალ იმით გაძლებოდა,
ტახტად ქონდა ბუდე მისი, გლახ სიმურღი¹³) ძიძობდა:¹⁴)
და ვირემ ბარტყთა გააფრენდა, ამ წესითა იზრდებოდა.

34. თეთრა თმა მეტათ აშვენებს, იაგუნდს მოუხდებოდა.¹)

გაივსო ვითა მთიები, ცისკარსა ედარებოდა.
კელთა კმარება შეეძლო,²) ადგის და იარებოდა,
და ვითა გაუჩნდა გამზდელიად, ფასკუნჯსა ემოყვრებოდა.²)

35. მასთანა დაჯდის საქმელად, თუცა ვერ გაძღის პურიითა,
რა შქამის, დაწვის, იძინის, კკუა შეესმოდის ყურიითა.
შეიტყო რომე არ იყო იგი მათებრი სჯულითა.⁴)
და როს გაისინჯვის,⁵) უბნობდის ენითა ფასკუნჯურიითა.

36. ზაალ უკან გაეკიდის, რა ფასკუნჯნი დაფრინდიან,
მოეწყინის, დაშვრის მეტად, რა იგინი ამაღლდიან.

4) ა. ო. ამის მეტად; 5) ა. ო. არც ვუფხვის; 6) ა. ო. განიარა; 6) ა. ო. ბუ-
დნიერად; 7) ა. ო. ღამი, ვუფხი და ნიანგი; 8) ა. ო. ცის ფრინველნი სიყვარულითა;
9) ა. ო. გამაგრდებიან ფასკუნჯნი ზღუდესა. 10) ა. ო. დაჰქმუნდესა. 11) დადიანისში: გასაძლე-
ბად. 12) ა. ო. დაუგლიჩის; 13) ასეა ორბ.-ისეულში, ხდოდა დადიანისში სამრუდი-
სში. სიმურღ--ზღაპრული ფრინველია. ახ. დაქსიკანში. 14) ა. ო. ტახტად ქონდა ბუდე
მათი, გლახ სიმურღა მას ძიძობდა.

1) ორბ. თეთრა თმა ჰგავს იაგუნდს, მას ტურფად მოუხდებოდას. 2) ორბ. ხელ-
ფეხთ სმარება შეეძლო; 3) ორბ. ემოყვრებოდას; 4) ორბ. იქნა განებით, შეატყო არ
იყო მათის რჯულითა; 5) ორბ. და ზრო გაისინჯის...

მან მომართის ბუდესავე, ვეღარ ნახის, მოშორდიან.
და მუნ სამყოფი გაიჩინა, სად პირველად იგი სხდიან.

37. იგი უფროსი ფასკუნჯი⁶⁾) მას ნადირსა უზიდევდის.

ზედა ზაალ თამაშობდის, ლომივითა აგორვებდის;
სადამდისცა მრთელი ჰყვანდის, ამ წესითა ნავარდობდის,
და ქუთა ჰქონდა კაცობრივი: ვით წესია, ტყავსაძრობდის.

38. შეიტყვის სიცხე, სიცივე, შიმშილი, წყლისა წყურვილი.
ნადირის ტყავი შეფშენიტის, იყვის იმითა ბურვილი.
შეცივდის, ქვეშე დაიგის, იყვის იმისთვის ურვილი.
და გაჭე ფრთა ერტვის ფასკუნჯთა, ჰქონდა მკობისა სურვილი.

39. წელიწადი ათამდისი იმან დაჰყო მუნ ასეთი.

თმანი კოქთა უფარებდა,⁷⁾ ტან-საროა, ლომ-ნაკვეთი.
მკლავ-მსხვილია, მკერდ-მყაფარი,⁸⁾ კისერ-კოშკი გაუკვეთი⁹⁾
და საამს სჯობდა შვენებიტა, არის პაპის მონაკვეთი.

40. ნადირობად მთისა ძირსა ჩამოვიდა ერთსა დღესა;
თმა-უკანით უკუეგდო, ფრთა-მორქმული ეს რისხესა.
თვალ-ნარგისი, მოცინარე, პირის სახე ჰგავს მთვარესა,
და ლაწვი ლალსა ეღვარესა, იავუნდსა მცინარესა.

41. მასვე დღესა ქარავანი მოხვდა სითმე მომავალი

ზაალდასტან დაინახეს, საროსაებრ ტან-შალალი,
თეთრის თმითა დბურვილი, პირად ვარდი, მზისა ალი.
და ესე საქმე გაუკვირდა, საუბარი სთქვეს მრავალი.

42. ოთხთა კაცთა ცხენოსანთა ამბვის ცნობად სთქმიდა გული —
მიმავალი დაინახეს, მთისკენ იწყო სიარული:¹⁰⁾

დაფრთხა, ვითა¹¹⁾ არ ენახა მისობასა კაცთა რჯული
და მუნ გავიდა მთისა წვერსა. იგ კლდე იყო უგზაული.¹²⁾

43. უქვრეტდეს განცვიფრებულნი, უზომოდ განკვირდებოდეს.

უძახდეს: ღვთის მოყვარეო! ყივილით ეუბნებოდეს.
ზაალს არ ესმის¹³⁾ სიტყვანი, ვით კაცნი არა ხლებოდეს,
და ყოლე არ გასცა პასუხი, მდევარნი დაბრუნდებოდეს.

44. ზაალდასტან დადგა დაბაზსა, სიმურღსა ჰქონდეს გებულნი.¹⁴⁾
თავისა გზასა წავიდეს¹⁵⁾ იგ კაცნი გაკვირვებულნი.

ყოვლგან სთქვეს ესე ამბავნი, სიზმრითა ვით ოცნებულნი;
და აქ ნახა საამ ჩვენება საჩინოდ განცხადებულნი.¹⁶⁾

აქა საამ ფალაენის სიმძრის მძანება.

45. ერანით კაცი მოვიდა, მაშურალი ცხენთა რბევითა.¹⁾

ფალავანთ თავო, ისმინე, ჩვენ გაგახაროთ ჰე ვითა:

6) ა. ო. იგ უფროსი ფასკუნჯავე — 7) ა. ო. უფარვადის; 8) ამართუ
ლივით, საბა (არბ.); 9) ა. ო. თავ-კისერი კაშკათ უკეთი; 10) დადიან: მიმავალი დაი-
ნახეს, მთისაკ იყო სიარული; 11) არბ. მით რამ... 12) ა. ო. იგ კლდე იყო უგზაუ-
ლი. 13) ა. ო. ესმეს... 14) არბ. იყო სიმურღთგან გებულნი. 15) დადიან. წა-
ვიდნენ. 16) ა. ო. სჩვენდა განცხადებულნი. 1) დად.: რბენითა.

ღვთის ბრძანებითა,²⁾ ძე შენი, პირად გავსილი, მზე ვითა,
 და ფასკუნჯთა გვერდით³⁾ გაზრდილა ლომი, საროსა ხე ვითა.

46. სხვა ფალავანი მისებრი კმელზედ არ გამოჩნდებოდა,
 ვითამცა ცხადად⁴⁾ ყოფილა, კმა-მალლად ეუბნებისა:
 სამახრობლო გვიბოძე, ჩვენგან რა გეთხოვებისა,
 და აწ აღვისრულდა წადილი ღვთისგან შენისა ნებისა!..

47. ფალავანსა გაეღვიძა, ადგა ოფლი მოიკოცა;
 დია სულთქმნა, შემოქმედსა მადლი ჰკადრა, რა მათცა!..
 ეს სიზმარი ცხადივ იყო, ტირილითა კულავ ილოცა:
 და შემცოდე ვარ, წყალობამან შენმან სრულად არ დაგვეკოცა!..

48. რა საწოლით გამოვიდა, კეშანნი გაეყარნეს,
 სრულ მოიქმნო ფალავანი,⁵⁾ ყველა დარბაზს შეიყარნეს,
 მათ უბრძანა ქვე დასხდომა, ხასნი¹⁾ მუნა დაიჯარნეს.
 და რა უამბო მათ სიზმარი, ვითა მცხადი გაეხარნეს.

49. მადლი ჰკადრეს შემოქმედსა, ილოცვიდა ღმერთსა ყველა.²⁾
 საამს ჰკადრეს: ბოძებითა მისით ღმერთმან გასახელა!
 ედვა მისი საფარველი. უწყა ახლა, მან უშველა!
 და შენ აწყინე განგებასა, ღმერთმან რისხვა დაგიძველა!

50. იგ ვაქარნი შემოვიდეს, ფალავანსა ძღვენსა სძღვნობდეს,
 მოახსენეს ნახვა მისი, იგ ზალდასტანს ვერ იცნობდეს,
 საამს დიდად გაეხარნეს, გულისა სვეტნი³⁾ ანათობდეს;
 და მათ შესწირეს ღმერთსა მადლი, მხიარულნი ნადირობდეს.

51. ბრძანა: ხვალე წავალ ძებნად, სპანი იხმნა მუნებურნი,
 რა გათენდა, მათ ააბეს დროშა, ჟღერდა ყვირო-შტვირნი!⁴⁾
 პილოზედა გამოაბეს ბარგ-კარგები, სპილენძ-ჭურნი,
 და ოთხ-ათასნი კარგნი კაცნი წამოვიდეს მხიარულნი.

52. მინადირობდეს, მიდიან ავაზითა და ქორითა,
 მიწისა პირსა ღებვიდეს,¹⁾ მკეცი მოჰკლიან შორითა.
 მის მთისა ძირსა მივიდეს, ჰგავს ცისა²⁾ შენასწორითა!..
 და შემოზღუდვილი კლდეთაგან, არ ნაგებია ყორითა.

53. მის მთისა ძირსა ტყე იყო, ჩხერანი ისმნეს³⁾ წყლისანი,
 კლდის თავსა იღვენ⁴⁾ დარბაზნი, ნაგებნი სიმურღისანი,⁵⁾
 ტურფად ნაგებნი, მალალნი, ვით დიდის კელმწიფისანი.
 და გვერც⁶⁾ წყარო გამოსდიოდის, სურნელნი⁷⁾ ვარდის წყლისანი.

54. საამ ნახა იგ ბუდენი, მადლი ჰკადრა ღმერთს მრავალი,
 თვალნი ჰქონდეს, მას უნდოდა, დაენახა რომ ზაალი,

2) ა. ო. განგებითა; 3) ა. ო. ფასკუნჯთა თანა; 4) ვითაცა ცხადით; 5) ასეა ო.-
 ნისეულში, ხალა დადახანისეულში: რაინდ იხმო ფალავანი, სხანი, დარბაზს შეიყარნეს.

1) დადახანისში: ხანი; ორბ. მათ წესითა დაიჯარნეს. 2) ორბ. თავ-დადრეკით ჰკად-
 რეს მადლი, ილოცვიდეს ღმერთსა ყველა; 3) ორბ. სიტყვანი; 4) ჰეტარა სვეტი.

1) ორბ. ღებვიდეს, მხენი... 2) დადახ. ცას; 3) ორბ. ისმნ ჩხერანი; 4) ა. ო.
 დგეს. 5) ორბ. ნაგებნი სიმურღისანი; 6) დად. გვერდს; 7) ა. ო. სურნელნი.

მთასა გარე შემოუვლეს, გზა ვერჰპოვეს შესავალი,

და კელი, პირი დაიბანა, ლოცვად დადგა გულ-მხურვალი.⁸⁾

55. ღმერთსა დიდება შესწირა ფაჭლოურითა ენითა:

მზე, მთვარე, ცა და ქვეყანა, არს წყალობითა შენითა!..

შემინდევ მე, ბრძანებისა რაც შეცილება*) ვქენითა!

და ტკბილად მომხედენ, ნუ მომკლავ ამისთანითა სენითა!

56. მე მიჩვენე შვილი ჩემი, პირველ ჩემგან შეწვენილი,²⁾

შენ ფასკუნჯთა შეავედრე საფარველით დაფარული;

ძივეც მკეცთა შესაქმელად, იყო ველთა გაგდებული!

და მე მოვკალ და მოვიძულე, არის შენგან დარჩენილი!...

57. ანაზღ-მოვიდა ფასკუნჯი, მალლით ჰაერთა რებული,

ჩრდილმან დაჰფარა იგი მთა: ჰგავს, მზეა³⁾ შუქ-დაფარული!

საამ და მისნი ლაშქარნი უკვრეტდეს⁴⁾ დაკვირვებული.

და მან, ვითა კაცმან, დახედნა, სად ბუდე იყო⁵⁾ გებული.

58. დაჯდა, უბრძანა ზალდასტანს ფასკუნჯურითა ენითა:

ძე დიდის ნარიმანისი, საამ, ზის ცრემლთა დენითა,

ტახტოსან-გვირგვინოსანი ნიმროზს ზის⁶⁾ შუქ-მოფენითა.

და მისი შვილი ხარ, იხარებს ნიმროზისტანი⁷⁾ შენითა!

59. მისგან ეშინის ნიანგსა, თავს ვერ გამოჰყოფს ზღვისაგან.

აქამდი იყო წადილი შინი აქ ყოფნა ღვთისაგან:

ზის შექირვებით მას აქეთ შენისა გაგდებისაგან,

და მას ბევრი ჭირი უნახავს შენისა გლახ ძებნისაგან.

60. აწ ფალავანსა მე მიგგვრი, ყოლ ნუ ხარ შექირვებითა!

საქმე კეთილად მოხდება, კარგათ იქნება ნებითა,²⁾

ზაულისტანის პატრონად, ნიმროზს დასჯდები ქებითა.

და პატრონად უნდი, შენ მოგცემს ტახტსა, გვირგვინსა ნებითა.

61. ზაალ უთხრა: მამი შენ ხარ, და გამოსჩნდი ჩემი მზრდელი!

შვილთა გვერდით გაგიზრდივარ, არ მკლებია მე საქმელი;

ეს სამყოფი მიჩვევიან, რომე³⁾ მომცეს სრულად კმელი,

და ტახტ-გვირგვინი-ფრთეთა ჩრდილი, არის ჩემი მარჩენელი.

62. ფასკუნჯმან თქვა: განგებისა, ცილება არ იქნებისა:⁴⁾

დაგიცვა, შენი შენახვა იყო მისისა ნებისა;

მამასა მიგგვრი, შეგვედრებ, ზალდასტანს ეუბნებისა,

და ღმერთმან მაგონა,¹⁾ მე მიგცემ, არსებით ვინ იქნებისა.

63. დიდხან იქნები²⁾ დიდებით ყოველგან სახელდებული,

ერანელთ³⁾ შარიელთაგან პატივით შეწყალებული,

8) ორბ. ლოცვათ დადგა გულმხურვალი.

1) დადიანისა: შეცდება; 2) ორბ. მწყექნილი; 3) მზისგან; ა. ო. უკვრეტდენ;

5) დადიან. ედგა; 6) ორბ. ნიმროზის; 7) ორბ. ზაულისტანა.

1 ორბ. ეშინის განგებისგან; 2) საქმე კეთილად მოგხედების, კარგად იქნება ბედითა; 3) ორბ. ვინ რომ. 4) ორბ. ფასკუნჯმან უთხრა: განგებას ცილება არ იქნებისა, დაცვა და შენი შენახვა...

1) ორბ. და მღვთის ნებითა; 2) ორბ. ერანის; 3) დადიანისეულში ნამრეზის ზურგი მტკრთანა...

ნიმროზის ზურგი მტერთათვის⁴⁾ შენ ზღუდე-გამაგრებული.
და დაგეჰირების, ვ) გიშველი, მოვალ გულ-გახურებული.

64. არ გეტყუების დღეისგან, რაც ჩემგან დაგეჰირების.
იგ დასწვი, მოგცემ ნაფრთესა,⁶⁾ შვეიტყობ, დაგეჰირების.
ფიცხლად წამოვალ, ქარულად, მუნ მოსვლა არ მეჰირების⁷⁾.
და აქავ მოგიყვან, არა ვიქ, შენ რაცა არ გელირების.

65. დასჯერდა და იგ ზალდასტან ფასკუნჯისა შეჯდა ბექთა.
აღფრინდა და აიყვანა იგი, მალლა, მან ჰაერთა.
ფალავანთა ნათესავი, თმა-სპეტაკი სარო ველთა.
და ფრთა⁸⁾ მორჭმული, ტყავი ეცვა ლომ-ნაკვეთსა პილოს წელსა.

66. რა წამოვიდა, ჰაერთა უქვრეტდენ¹⁾ გაკვირვებულნი,
ღმერთს აღიდებდეს²⁾ ყოველნი, ვართ შენგან დაბადებულნი!
სიმურღი³⁾ დაჯდა, ზალდასტან წამოდგა, სარო ხებული,
და პირად მნათობი, თმა-თეთრი, ღაწვ-ლალი, გაწითლებული.

67. თეთრი თმითა დაბურვილი, ბექ-ბრტყელია ლომ-ნაკვეთი!..
ყელ-მსხვილია, ვითა მამა, ნარიმანის მონაკვეთი...
საამ სიმურღს ეთაყვანა, მას მორჩილობს ქუაბულეთი.
და სპანი ღმერთსა აღიდებენ, რა გმსახურეთ ჩვენ ასეთი!?

68. საამ სიმურღს ეუბნების: მალლამც სუფევ, ვითა მთვარე-
ღმერთმან ვგრე შენ დაგლოცოს, ვითა მე შენ გამახარე,
ვითა დამხსენ შეჰირვებას, განმინათლე ცნობა-არე.
და შენ დაგლოცავ კურთხევითა, ვარ ამისი მოუბარე!

69. კკუიანი და გონიერი, ხარ ყოველთა სანატრელი!
შენ ასეთი ზურგი ჰყავხარ, გამოჯჩნდი ზაალს მზრდელი,⁴⁾
ლაშქარნიცა დალოცვიდეს, ღვთის წინაშე ცრემლთა მღვრელი.
და მერე საამ მკარს აკოცა, გარდაავლო ფრთასა კელი.

70. მერე შვილსა მოეხვია, მას თვალ-პირი გარდუკოცნა,¹⁾
ვაშად გნახე, განგებამან, შვილო, ასრე რა მაოცნა.²⁾
სჯულ-წმიდაო,³⁾ ღვთის წინაშე მან სიტყვანი გააოცნა,
და ტახთ-გვირგვინის შესაფერო თვალთა ცრემლნი მოიკოცნა.

71. საამ გაგზავნა მოლარე, ბრძანა, აყვავდეს იანი!...
მოიღეს ტანისამოსი მათ, ქუდი გოარიანი.

შემოსეს, მოგვი ჩააცვეს, დგას ოქროს სარტყელიანი.
და თმანი უკანა შვენოდეს⁴⁾ მრავალ-კეც საგდებლიანი.

72. მამისა კაბა არ გრძელობს, ზალდასტან რომ გავესრულდა,
ღაწვთა შევნიან ნარგისნი, მზის შუქი გაუფერულდა!..
ნახა ზაალის შევენება, ფასკუნჯი გამხიარულდა,
და მარჯვენე მხარი გაშალა, ფრთე მოიგლიჯა ფარულდა,⁵⁾

5) ორბ. ცაგიჭირდებოას; 6) ორბ. იგ დაწვი, მოგცემ ნაგრტენსა; 7) ორბ. არ მიმ-
ჭირდებოას; 8) დად. ფთა; 9) დად. ღომ-ნაკვეთი.

1) დად. უქვრეტქენ; 2) დად. აღიდებენ; 3) დადახისიყულში: სიმურღი, უნდა იყოს
სიმურღი (სმ. სიმურგ-ზღაპრული ფრინველი); 4) აღ. ორბ. ჭკვიანი, გონიარი ხარ და ყო-
ველთა სანატრელი, თქვენ აგეთი ზურგი ჰყავხართ, გამოეჩნდა ზაალს მზრდელი.

73. ზაალს მისცა, დაავედრა, ეს შენ გქონდეს ჩემეულად,
დაგეჭიროს, ფიცხლად დაწვი, შემომივა სიცხე გულად;
შენ მოგმართებ, რა შევიტყობ, მე წამოვალ, ფიცხლა შეველად,
და უსათუოდ მოგვეწრები, მოგედები ცეცხლებრ ველად!

74. ზაალ ყელსა მოეხვია, ენა ესმის ფასკუნჯური,
სტირის გაყრა ეძნელების, გონება აქვს მას კაცური,
მას სიმურღმან უთხრა რამე საუბარი მუნებური:
და ნუ სტირ, გული დაიწყნარე, ტახტი გიჯობს საქებური!

75. რა ფასკუნჯი გარდაფრინდა, ზაალ ტახტსა აიყვანეს;
გვერდსა უზის მამა მისი, ზაულელნი ეთაყვანეს;
მადლი ჰკადრეს შემოქმედსა, მხიარულთა პური შქამეს,
და სანოვაგე მრავალ-ფერი ოქროს ტაბკით მოიტანეს.**)

76. ზაალდასტანს კორცი აქამეს, ოდენ სიტყვითა ნასითა,
ღვინო ოქროსა კოკითა, იაგუნდისა თასითა,
ისწავლა ჰამა კაცური¹⁾ არ საუბრითა ასითა.
და შეიგნო საქმე კაცური და მოსჭრა კორცი დანითა.²⁾

77. ცნა თუ ჩვენ ვართ მამა-ძენი და შეიგნო პატრონობა,
ტახტი დადგეს პილოზედა, იძახოდა მალლად ნობა!
მხიარულნი გაემართნეს, გზა-გზა იწყეს ნადირობა,
და მკეცი მოჰკლეს, თუ ნადირი, ვერ ძალ-ედვათ ნავარდობა.³⁾

78. დადგიან კარგსა ადგილსა, კარვები ამართიანდა,
ზაალ იგონებს, ვითა ექმნა, ნადირი რა მოჰკლიანდა,
მამისა შეილდსა მოჰზიდა, ყოლე არ ეძალიანდა.
და სროლა დაიწყო ისრისა, მჭვრეტელნი დანატრიანდა!⁴⁾

79. მან დაისწავლა სახელი, ყოვლისა⁵⁾ იყო მცნობელი!
ზაალის დედის წინაშე გაგზავნა მახარობელი.
სამ შესთვალა: ნუ სქმუნავ, მზე კმელთა⁷⁾ მანათობელი,
და ნულარ მემდური, მოგგვარე სევდისა დამადნობელი!

80. ტან-სარო და პირად მთვარე, ჰანგ-მახვილი ხვადი ლომი-
ვბოვე ჩემგან დაკარგული, ფასკუნჯისა განაძლომი.
ვითა გმართებს, დაემზადე, დაგეხედი, მზეო, ტახტსა მჯდომი,
და შენ დაჰკახმე დარბაზები, გაგვინათლდა ცათა ხომი!¹⁾

81. სცნა დედამან ზაალისმან, გაუახლდა სული გვამსა;
მას კაცს მისცა საბოძვარი, მრავალ-ფერსა ჰმოსდა ტანსა,²⁾
იაგუნდით პირს უტენდა და კელით ჰკრეფს ყირმიზს ლალსა,³⁾
და ესე საქმე გაუცხადა, ყველას ესმა ზაულელსა.

*) არბ. უდრ. ხელმწიფური.

***) ვარ. და ხორცი ოქროს ტაბკებითა მოხარმული მოიტანეს,

1) ვარ. კაცურად; 2) ვარ. ხორცსა სჭრის იქ აღმასითა; 3) ვარ. მკეცი ნახეს, თუ
ფრინველი, ვერ ძალ-ედვა გადასწრობა. 4) ვარ. შენატრიანდა; 5) ვარ. ცაცხავებს; 6) ვარ.
ყოვლისა; 7) ვარ. ცათა.

1) დაღიანისეული: შენ მოჰკახმე დარბაზები, გაგვინათლდა ცათა ხომი! 2) ვარ. უბრ-
ძახებდა მოსატანსა; 3) ვარ. იაგუნდით გაუტენა პირი, ხელით ჰკრეფდა ლალსა;

82. ფალავანი² ასვე წამსა შესხდეს წინა მოგებნეს;
ჩამოხდეს და თაყვანს სცემდეს, დალოციან მას, აქებდეს,
მუშკა-ამბარი გარდაჰყარეს, წამოვიდეს, ცხენთა⁵) შესხდეს,
და რა მოვიდეს ქალაქშიგა, აყრიდიან ლალსა, ჰკრეფდეს!

83. ჰყოლიან, მომღერალნი და მუტრიბნი ძლივე ტივენს!
პირმზე დედა მოგება, ვითა სარო, მოხევივნეს;⁶)

თვალთა, პირთა გარდაჰკოცნა, სევდა გაჰქრა, კირთა იენეს,
და იგ აყუავდა, ვითა ვარდი,¹) ედემს შუქნი მოეფინეს!

84. სტავრითა მოფარდაგულსა დარბაზს შევიდეს მგოსანნი,
ფალავანი და ხადუმნი საყვირით,²) გვირგვინოსანნი,
არიფნი წინა მიუდგეს, სხდეს მომღერალნი ხმოსანნი,³)
და ბერძულის ხარის კაბებით მონები ზარქაშოსანნი.

85. ვითა ჰპართებს მხიარულთა, ღამე ღზინით გაათენეს,
ესე საქმე კელმწიფესა მანუჩარსცა მოახსენეს:
საამს შვილი მისცემია, გასაგდებლად წაიყვანე¹;
და როდეს იშვა, მასვე ჟამსა⁴) თმა ბამბასა დაუგვანეს.

86. იგ ფასკუნჯსა გაუზრდია, ჰპოვეს წელსა მეთათესა,
ტან-საროა, ლომ-ნაკვეთი იკვირვებენ სიტურფესა⁵)
კაცთა ენა არ შეესმის, პირ-გავსილი ჰგავს მთვარესა!..
და მანუჩარსცა გაეხარნეს, ბრძანა მივხვდი სიამესა!..

87. საამისებრივ ძაღვულად სხვა არვინ დაბადებულა,
თუ მისი შვილა მასა ჰგავს დღეს ტახტი ამაღლებულა,
ერანის ტახტოსნისათვის საწუთრო განათლებულა,
და ვისაც უყვარვარ, იამოს, ორგულნი შეძრწუნებულა!

88. ნავზარს უხმო³: შვილო, წადი, ვინცა გინდა, წაიტანე,
დიდი სამ მოიკითხე, ჩემმაგიერ ეთაყვანე!
შვილის პოვნა მიულოცე, ღმერთსა მადლი, მასვე ჰპონე,
და ჩვენცა ვნახოთ ფალავანი, მოდი თანა მოიტანე.

89. ფრინველთაგან განაზარდი, მოიყვანე, სპათ ვისურვოთ,
ლაშქარნიცა შეისწავლოს, ჩვენნი მქვრეტნი დავაკვიროთ,
ჩვენ შევმზადოთ მათი საქმე,⁵) მეტად კარგა დავიუროთ.
და ღზინი ვნახოთ, ვიალერსოთ, ჩვენი მტერი გავაცვაფროთ.⁶)

90. ნავზარ¹) შეჯდა, გაემართა, ვინცა უნდა, წაიტანა.
საკელმწიფო ტახტ-გვირგვინი, წინა დროშა გაიმძღვანა,

4) ვარ. ჩამოხტეს და თაყვანი სცეს. 5) ვარ. ცხენთა; 6) ვარ. ვით სარანი შეიხვივნეს.

1) ვარ. ვით სარათხე; 2) ვარ. საყურდს უყზრობას. 3) ვარ. ბერძნულად ღმერთის კაცობა—მანებია ზარქაშოსანნი, წარუგნიალი. 4) ვარ. და რადის იშვა, მამხანათვე; 5) ვარ. ივერუბედეს საკეთესა.

1) ვარ. ეტლი; 2) ერანის ტახტოსანთათვის; 3) არბ.-ისეულში ნავზარს უხმო; 4) დანახისეულში; ფრინველთაგან განაზარდა, არბ.-ისეულში: მფრინველთაგან განაზარდა; 5) ჩვენ შევმზადოთ; 6) ა. ო. უაღერსოთ, ეველგან მტერი გავამცროთ, ვრცელი რედაქციით—მტერი ეველგან გავაცვაფროთ. 1) დადიან. ეველგან ნავზარს.

ზაულისტანს მიეწურა, ნადირსა კოცს თახის თანა.

და საამს ჰკადრეს: ნავზარ მოვა, მანუჩარის ძე, შენთანა.

91. შესხდეს საამ და ზალდასტან, სპანიც ბევრი გაიტანნეს.
 ნავზარ ძესა მეფისასა, ფიცხლავ წინა მიეგებნეს,
 მათი ნახვა გაიხარეს,²⁾ ერთმანეთსა ეთაყვანეს,
 და ჰგვანან ალვით მოქდობილთა, ვარდნი ერთად ააყვავნეს,³⁾

92. მამისა მოციქულობა ნავზარ სთქვა არ დაკლებითა,⁴⁾
 ძე მოგცემია, იმისთვის ვარ დიდად გახარებითა!⁵⁾

ზაალ მოსწონდათ თავადთა, უჭვრეტდენ გაკვირვებითა.⁶⁾
 და საამს ულოცვენ პოვნასა,⁷⁾ დგანან პირ-განათლებითა!

93. შესხდეს, მოვიდეს ქალაქად, ნავზარს აყრიან გუარსა;⁸⁾
 სტავრით დაფარეს დარბაზი, ტახტს დასხდეს შეუპოვარსა,
 ერანელ ზაულისტანელნი ღვინოსა სმენ ხომ-გუარსა,¹⁾
 და წინ მიჩანგენი უსხედან, ირჩივენ შესავარსა.²⁾

94. საამ მოართვა გვირგვინი ნავზარს თვალ-გოარიანი,
 მრავალი სტავრა ჩინური, საჩინო სახელიანი.
 თავადთა უძღვნა ტაიჭნი ოქროსა³⁾ პირ-ლაგმიანი,
 და მეხუთეს დღესა წავიდეს ნუზლიან-საჩუქრიანი.

95. ფალავანმან წაიტანა, ვინცა უნდა, თანა მისი,
 ძღვენი შეჰკრა საკელმწიფო, მანუჩარის საკადრისი
 მიეწურნეს, მოეგება წინა მეფე, ვითა თვისი.⁴⁾
 და შორიდალმა ეთაყვანა⁵⁾ ზაალ, შვილი საამისი.

96. სამჯერ შორით ესალამნეს,⁶⁾ მიდიოდეს ასრე დიდ-ბა.
 კელმწიფეცა გარდაუხდა, ფალავანი მოიკითხა,
 შვილის პოვნა მიულოცა,—ჩვენი მტერი მოიკიცხა!
 და ზაალ ერთობ მოეწონა, სხვა მის მეტი⁷⁾ არა ჰკითხა.

97. სრათაგან მოეგებიან,¹⁾ ჩანგსა ჰკვრენ²⁾ პირად მთვარები.
 ალვას აკმევდეს კელთ ჰქონდათ, ოქროსა მუჯამარები.
 ოქროს სარტყლითა მოსილნი იმღერდეს მეჯუფთარები,
 და სტვირ-ნალარისა კმისაგან. ყურო, რად მოიკმარები!

98. ერანელთა უხაროდა ზალდასტანის ტახტოსნობა.
 მეფე დაჯა ტახტთა ზედა იძახოდა მალლად ნობა;³⁾
 საამ გვერდსა გარდიწვია, შეშვენოდა ჯომარდობა!
 და მერმე ზაალ შეიყვანეს, მოსწონს მისი თვალადობა!⁴⁾

2) ა. თ. გაქხარხეს; 3) დადიანისუელში: და ჰგავს ალვას მოქდობილს— ვარდი ერთგან შეიყარხეს; 4) ა. თ. არაკლებულნი; 5) ა. თ. ამითა ვართ დიდად გახარებულნი; 6) ა. თ. გაკვირვებულნი. 7) ზატრანსა.

1) დად. ღვინოს სმენ არად უარსა; 2) დად. ირჩევდეს შესავარსა. 3) ა. თ. ოქროთა; 4) დად. მიუწერეს მოეგება წინ კელმწიფე, ვითა თვისი. 5) ა. თ. მოიკითხა. 6) დად. მოიკითხა; 7) დად. დადგნად.

1) ა. თ. მოეკებნეს; 2) ა. თ. ჰკვრიდეს ვრცელი რედაქციით— ჰკვრედეს; 3) ა. თ. იხსნოდა მდღვანობა. 4) ა. თ. ფალავანი უარს დასვეს, ჰქონდა სმითა თავადობა, და მერმე ზაალ შეიწვიეს, მოსწონთ მისი თავადობა.

99. ზაალ მეტად⁵⁾ მოეწონა⁶⁾ რა მანუჩარს თაყვანისცა,
ასაკობა გაუსინჯა, შემოქმედსა ძაღლი მისცა,
ნაძლევი ვარ, ამისებრივ ფალავანი⁶⁾ ჰყვანდეს ვისცა!..
და მოიტანა ზროხის⁷⁾ სახე, ოქროს ლახტი კელთა მისცა.

100. იგი მამას შეავედრებს⁸⁾ ამანათად ფალავანსა,
რაც ერჩივნოს, მას იქმოდეს, გააგონებთ⁹⁾ ნურვინ ავსა;
გიყვარდეს და ეს გერჩივნოს ყოველსავე სანახავსა,
და აცნიშანი სიკეთისა, არ უპირობს მტერთა ზავსა.

101. ლომ-ნაკვეთი მკერდ-მკლავისა,¹⁾ აქვს სიფიცხე მას ვეფხისა.
მერმე ჰკითხა საფაჰდარსა²⁾ საქმე მისის გაგდებისა;
საამ წვრილად მოახსენა პოვნა ახლის ფალავნისა,
და რაცა ზაალს გარდაკლდა, უკვირს გაზრდა სიმურლისა*).

102. კელმწიფე ამა ამბავსა იყურებს, იამებისა,
ბრძანა: მოიღეთ სტროლაბი; მოაბადთ³⁾ ეუბნებისა:
თუ რის ბედისა იქნება, ან ვითა რა მოკდებისა?!..⁴⁾
და საეტლოშიგა ჩაეხედოთ, ცენათ, თუ რა გარდაკდებისა?⁵⁾

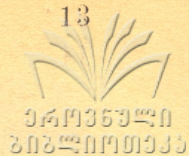
103. მოახსენეს: კელმწიფეო,⁶⁾ იყავ მისთვის მხიარული!
ზაალ შვილი ფალავნისა,⁷⁾ მამისაგან გაგდებული,
ერანელთა მცველი იყოს,⁸⁾ ტახტის ზურგი⁹⁾ წელ-შერტყმული,
და შვილი მიკვდეს, მოგემატოს შენ დიდება მისგან სრული!.

104. კრმლითა¹⁾ მტერსა დაგამონებს, ვერ დაუდგამს მეომარი.
მას დევ-ქაჯნი ვერ დაუდგამს, ნიანგნი და უზაბარი.
მათ იცოცხლონ დიდი ხანი, წაცაულონ მტერთა ზღვარი.²⁾
და იგ მებრძოლმა ვერ დალალოს, ანდამატი ვითა მყარი!

105. რა კელმწიფესა ეს ესმა, ღმერთი ადადა პირითა.
ტანს მოაბადნი დამოსნა, აჩუქა ოქრო მილითა.
მერმე მოჰკახმა ზალდასტან წესითა, ვათა შვილითა,
და თავსა დაარქო გვირგვინი. საამ აივსო ლხინითა!

5) ა. ო. ზაალდასტან. 6) დად. ფალავანი ამის მეტი. 7) დად. ხაფა ხადა ა. ო. ზროხის, 8) დად. იგ მამას შეავედრა 9) ა. ო. გაგონებ.

1) ად. ობ. გარდაჰქცხს; 2) ად. ობ. შვილო, ესე რამ მათხს; 3) ად. ობ. რჯულ-წმი და; 4) ად. ობ. და თმა უკან გამოქხსკეგს; 5) ამ ხსნიდან დაწვეთული 89 ხსნიანი ობ-ბელანისეული ხელნაწერი სრულიად აღარ ეთანხმება დადანიისეულს; ობ.-ისეულში ამ ად-გილიდან შედექსე მკაფიო და კრძნობიერი ლექსებით გამოგვექმს შემდეგს: მშვიდობით დაბრუნებული ზაალის ფაჰლავრი კაბით მართვა-მოკაზმვას, მამა სანამისვან შველისთვის ტახტ-გვირგვინის ბოძებას, ჯართა და ფალავანთა მხრით სანამისთვის შველის დაბრუნების მიღებვას და სურთა სიხარულსა და დეკსანსაულობას; მხარობლის უხვად დასახუქრებს. დედისგან ზაალის დაბრუნების სმენა და მისი უხომო სიხარული და გლახკეპსე და ხაფსე ქახების გაცემა, დედის მხრით მხარობლის უხვად დაჯილდოება. ქალაქის მკვიდრთაგან ზაალის დახვედრა, ქალაქის სადექსანსაულოდ მართვა-მოკაზმვა. თვალტრემიანა დედისა და შვილის შეხვედრა, დედის სიხარულით ტირილი შვილის გაწირვის და დეთის ახარებად გვედების მოგონებასე. შვილი სანახუხო სიტყვებში ანუგეშებს მშობელ დედას იმით, რომ

106. მოაღებინა საჭურჭლე ჯოჯოხთა, აქლომებითა.

მერმე დაჰკაზმნეს ტაიქნი ოქროსა უნაგრებითა,
ჯორი დალული, აბჯარი, ხაფთანი ბარგისტნებითა.

და სრულა აივსო ლაშქარი ინდოურისა კრმოლებითა. *)

ხუთი ყოშუბი, ბერძენი, მონანი მკევალიანი,
ჩინელნიც, ყველა ნასყიდი, ოქროსა სარტყელიანი,
ქოს-ნალარითა დაჰკაზმა დროშითა ტან-ნავეთიანი,
და ზალდასტანს მისცა ყველაი სავსენი საჩუქრიანი.

მისი გაგდება სხსლიდან დედის ბრალი როდი იყო, არამედ მამის, რომელმაც იგი გააგდო
ღვთის ბრძანებით, და ამა იგი, ღვთისავე განგებით, ფრინველებს უღანა ხორცის ღრგვით
გაუზრდია. შემდეგ შეძარე, ფარსადან გორგიჯანის ძე, მისთქვამს თავის ბეკვრულ მღვ-
მარქობას შემდეგი ლექსებით:

ღმერთო გუგუდრო, გუბარო, სიმათლით სავსევე, უკლებო!..

უბრალეთ შენუხლებულსა შენ მახსნი, მიწაცრახებო,
ვიდრე ვცოცხლავარ, ყოველ წუთ სშირად ვქნა შენი სჯებო,
და შეივითა სიმათლისთვის ჭკუა უბოძე სამცნებო.

ქართველთა მეფემ მამუხდა ხემწიფეს ერახელათსა,
არ გამოკითხეს არაბეთს: უბრძანეს ჩემი წაცანა.

წამოველ, ღმერთსა მივეხდევე, ვერ მამატყუებს სიტანა;
და არას ვებო, თუ ღმერთი წყალობით იყოს ჩემთანა,
რაცა მიწას დაქანარხას, მღვთის ბრძანებით აყუყუდება.

ჰკერძია არ ამოფა თესლი, მიწით გამწუნადებს!..

თუმცა ორბი ზეცაშია, არაადეს არ გაძლება.

და ცარსადან, შენ მიწათ იქვე: ღმერთს ჰმანე და კეშველებს!

მღვთის წინაშე ადვილია ტახტის მავაერ სუღარა.

ჯართა სხსლგვლეთ მიწათა გაუთავდების მუდარა,
შესტამს და ჭია გაძლების, ზოგნი შიგ დაიბუღარა,

და ფარსადან, იმ დღეს შენ სჯობხარ. მის უკეთესი გინდარა?

1) ვარ. მკერდ-მელავის; 2) დადიან. სიფადარსა.

*) ს. ო. და წაადის კარდასავალი უკვირს გაზდა ფასკუნჯისა.

3) ვარ. მათათა, დად. მათათთ. 4) ს. ო. მუნეჯით შეეტეობის; 5) ამ ხსნის
ობოქლიანისეულში მისდევს შემდეგი ხსნა, რომელიც ავლია დადიანისეულს: დასხდეს და
ახლად დაიწკეს ამისი შეცნიარობა, მასკვლავთა რიცხვა ერთობით, სწორობით სხსა-
რობა. ყოველთა სწორად შეიტყუეს წაადის ბედნიარობა. და თქვეს: თუ მისვდებო მღვთა-
საგან მტერსედა მარიალობ; 6) დადიან. კელმწიფის; 7) ს. ო. სსამის; 8) ს. ო. ერ-
ხელთა იყოს ესე... 9) ს. ო. მტველი.

1) ს. ო. მტერთა; 2) უხზობრი, resp. უხზნობრა-დიდი ხვლიკი, სხარს. იხ.
დექსიკონი); 3) ეს ტაქტი ასეა ვახტანგისეულში, ხოლო დად.-სეულში იკითხება: მათ
იტაცხლახ დიდხსამდი და წყუღან მტერთა მზღვარა; 4) ს. ო. და იგი მებრძოლთა ვერ
დადაღნეს... 5) მათადი — სხარს: მუბედ, ან მობედ — ბრძენი, მოგვი, ქერუმი სხარს-
თა, იხ. დექსიკონი; 6) ხაფთანი, დად. ხვაფთანი, ს. ო. ხუფთანი, სმ. ხიქტან. იხ. ჩვენს
ვეფხ. ტე. დექსიკონში ხაკუთარი სხელი ავთანდილი. 7) ს. ო. საგნსა სრულად და-
ნი ინდოურისა კლმებითა.

108. ნიმროზი და ზაულელნი მისცეს მაშინ მანუჭოთა,^{*}
 დუმბულისტნელ-ბუსტ-ინდონი სამამულოდ ზღვის პირითა,
 ჯან-სამისურ ფერკზედ დადგეს, კელმწიფესა ჰკადრა ვითა,
 და სჯულ-წმიდაო, საქმე შენი კმელს ანათობს მზის შუქითა!

109. შენი სახელი ღვთისაგან ცათამდის ამაღლებულა,
 სხვა თქვენი სწორი კმელზედა არავინ დაბადებულა!
 ჰკუა-მამაცობით, მწვენებით თქვენებრ არავინ ქებულა,
 და სხდეს მოსვენებით, სიამით ქუეყანა დაწყნარებულა!..

110. კმელთა სალარო ერთობით თქვენს წინ არ გამოჩნდებისა
 სადამდის კაცნი ცოცხალან, ვერავინ გედარებისა;
 ტახტისა ფერკსა აკოცა საამ, შინ ეთხოებისა,
 და შინ წამოვიდა ლომ-გული, ქოსი პილოსა ებისა.

111. საამ წავიდა, აქებდეს, უკან მისდევდეს სპანია.
 გულმწარულნი მიდიან იგი და მისნი ყმანია.

ზაულს მივიდეს, მოჰკაზმეს დარბაზი, ტახტი, სრანია,
 და ზალდასტან ჰგვანდა პილოსა, მუშკ-ამბარ-ვერცხლიანია.

112. სპანი და მოქალაქენი გულმხიარულნი ვლიდესა,
 წინ მოეგებნეს პატრონსა, ჩანგსა, ბარბითსა ჰკვირიდესა,
 თავსა ოქროსა, ამბარსა და მუშკსა გარდაჰყრიდესა,
 და დასხდეს ოქროსა ტახტზედა, ღმერთს მადლსა შესწირვიდესა!

113. რა თავადთა ყოვლგნითა ცნეს, საამ გმირი შინ მოვიდა,
 დიდის ძღვნითა წამოვიდნენ, ბარგი მძიმედ აეკიდა;
 შინაურნი გააგება, თავადები შემოვიდა,
 და თაყვანსა სცემს ყველა საამს, მერმე ზაალს დალოცვიდა.

114. ზაალს გოარსა აყრიდეს, მადლსა იკლიდეს ღვთისაგან,
 შეწყნარებულო ღვთისაგან და დიდის კელმწიფისაგან,
 დღეგრძელად სუფევ ტახტზედა დიდისა დიდებისაგან,
 და გულმხიარულად ვიქნებით შენისა ჩვენ ჰკრეტისაგან!

115. მიწისა პირი სავსეა თქვენისა სახელისაგან!
 თაყვანსა სცემდეს, მოვიდა მუნ ჯარი თემ-თემისაგან.
 რაც სიგლით ქონდა ზალდასტანს მანუჩარ კელმწიფისაგან,
 და მათაც დალოცეს, ერთს თვესა ლხინი აქვს ნადიმისაგან.

116. ზაალს რაც ნაბოძარი აქვს დიდისა კელმწიფისაგან
 ან რაცა ჰყვანდა, ან ქონდა გმირისა საამისაგან,
 ყველა გაუყო ლაშქართა. მოსწონდათ სიუხვისაგან,
 და ზოგთა უბოძა მამული, ვით ჰმართებს პატრვისაგან.

117. რა გაისმა ქება მისი, ზაალისკე ყოვლგნით ვლიდეს.
 მან აავსნა საბოძვრითა შორს მყოფნიცა—დანატრიდეს!
 აქებდეს და ყველა საამს და ზაალსაც დალოცვიდეს,
 და ლხინობდეს და ნადიმობდეს, საწუთოსა კელსა ჰხრიდეს.

118. აქ საამს წიგნი მოართვეს კელმწიფის მონაწერია,
 იხმნა სპანი და თავადნი, ვინც უფრო მეცნიერია,

* მანუჭო — მანუჩარა, დაზღამი, სპ. იხ. ლექსიკონი.

ცხოვრება და ხელოვნება

რედაქციამ მიმართა ყველა ქართველ მწერლებს, მეცნიერთ და მხატვარ ხელოვანთ თანაშრომის მიღებისათვის. — განყოფილებათა რ ე დ ა ქ ც ი რ ე ბ ი.

პუბლიცისტიკა ფ. გოგინაშვილი.

სიტყვა-კაზმული მწერლობა შ. არა-გვისნიძე.

(ბელეტრისტიკა).

სიტყვა-წყობილი მწერლობა კ. მაყაშვილი (პოეზია).

პედაგოგიკა ალ. მდივანი.

მხატვრობა და ქანდაკება ი. ნიკოლაძე.

ისტორია თეოს. აბულაძე.

მედიცინა ვ. დამაშვილი.

მუსიკა ზ. ფაღალაშვილი.

დრამა ვ. შალვაშვილი.

სასცენო ხელოვნება ვ. მესხაშვილი.

კრიტიკა და ბიბლიოგრაფ. ი. ვანთაგვა.

ბუნების მეტყველება ს. იაშვილი.

მიმოხილვა ვ. გუჩია.

რედაქტორ-გამომცემელი ნ. ლორთქიფანიძე.

დამატებაში იბეჭდება „როსტომიანი“ (ფილდუსის შესწავლა) და დრამები.

ხელის მოწერა მიიღება ქართული თეატრის კასაში, რედაქციაში და წერა-კითხვი გამავრცელებელ საზოგადოებაში.

განცხადების ფასი ჟურნალის კაბადონზედ 1 გვერდზე სტრიქონი 20 კ. უკან ნასკნელზე 15 კ. ტექსტის წინ 15 კ. ტექსტის შემდეგ 10 კ. რუსეთიდან და საზღვარ-გარეთიდან განცხადებები ორ ფასად.

Адресъ: Тифлисъ, Дворцовая, д. дворянства, рядом съ театромъ. Редакция „Цховრება და Хеловნება“. Тел. № 862. რედაქცია ღიაა 10—2 ს.

ს ა ხ ა ლ ხ ო გ ა ზ ე თ ი

წელიწადი მეორე

ყოველდღიური საზოგადოებრივი და სალიტერატურო
ყოველდღიურ გამოცემის გარდა გაზეთს ექმნება კვირეული
ს უ რ ა თ ე ბ ი ა ნ ი დ ა მ ა ტ ე ბ ა

დამატება გამოვა კვირაობით

გაზეთის ფასი დამატებისა: წლით, როგორც ქალაქში, ისე ქალაქ გარეთ ღირს 8 მან.

50 კან., სასაფარი წლით — 4 მან. 80 კან., ერთი თვით — 80 კან.

ცალკე ნომერი ყველგან ერთი შაური, დამატებიანი ნომერი (კვირისა) 7 კაპეიკი.

ადრესის გამოსაცვლელი ფასი 40 კაპ.

განაწილება ფასისა: მოწერის დროს 3 მან., 1 მარტისთვის 3 მან., 1 მაისისთვის 2 მან. და 1 ივლისისათვის 1 მან. 50 კ.

რედაქცია ღიაა 9—7 საათ.

Тифлисъ, редакция «Сахалхо газети».

ქ ა რ თ უ ლ ი თ ე ა ტ რ ი

კვირას, 20 თებერვალს,

დ ი ლ ი თ

ვლ. ს. ალექსი-მესხიშვილის მონაწილეობით

ე დ მ ო ნ დ კ ი ნ

(გენიოსი და სლახსხა)

პიესა 4 მოქ. ა. დუმისა.

დასწეისი 12¹/₂ სსაათსუ.

ს ა ლ ა მ ო თ ი

— უკანასკნელი წარმოდგენა —

1. მ ს ხ ვ ე რ უ ლ ი

პიესა 3 მოქ. ი. გედევანიშვილისა.

2. მ ო ნ ა ლ ი რ ე (ათხა ამეკელა)

პიესა 1 მოქ. დ. მესხისა.

ადგილების ფასი ჩვეულებრივია.

კ. მესხის საიუბილეო

დასის მოგზაურობა

.საიუბილეო დასი უკვე შესდგა და ამ მოკლე ხანში დაიწყებს მოგზაურობას და გამართავს მხოლოდ ათთო წარმოდგენას იუბილიარის 30 წლის მოღვაწეობის აღსანიშნავად იუბილიარისავე მონაწილეობით შემდეგ ადგილებში: ხაშურში, ყვირილაში, ქიათურაში, სამტრედიაში, ხონში, აბაშაში, ახალ-სენაკში, ზუგდიდში, ფოთში, ბათუმში, ოზურგეთში, ლანჩხუთში, ოჩამჩირეში, სოხუმში, გუდაუთში, გაგრაში, სოჩაში, ცხინვალში, სურამში, ბორჯომში, ახალციხეში, ახალქალაქში, განჯაში, ბაქოში, ალექსანდროპოლში, ყარსში და ერევანში. ზოგიერთ ადგილებში უკვე შესდგა ადგილობრივი საიუბილეო კომიტეტები და შეუდგა მუშაობას ამ დღესასწაულის ღირსეულად მოწვევისთვის.

